

انعكاس الصوت النسوي في بعض النتاجات الادبية
لـ (سفيون ليفرخط وليئا اينى)

انعكاس الصوت النسوي في بعض النتاجات الادبية
لـ (سفيون ليفرخط وليئا اينى)

م .م علي محمد رشيد
جامعة بغداد / كلية اللغات

البريد الإلكتروني Email: al_20_al2005@yahoo.com

الكلمات المفتاحية: الصوت النسوي ، النسوية ، الادب الاسرائيلي.

كيفية اقتباس البحث

رشيد ، علي محمد، انعكاس الصوت النسوي في بعض النتاجات الادبية لـ (سفيون ليفرخط وليئا اينى) ، مجلة مركز بابل للدراسات الانسانية، ٢٠١٧، المجلد: ٧، العدد: ٤.

هذا البحث من نوع الوصول المفتوح مرخص بموجب رخصة المشاع الإبداعي لحقوق التأليف والنشر (Creative Commons Attribution) تتيح فقط للآخرين تحميل البحث ومشاركته مع الآخرين بشرط نسب العمل الأصلي للمؤلف، ودون القيام بأي تعديل أو استخدامه لأغراض تجارية.

IRAQI
Academic Scientific Journals

DOAJ DIRECTORY OF
OPEN ACCESS
JOURNALS

ROAD
DIRECTORY
OF OPEN ACCESS
SCHOLARLY
RESOURCES

The Reflection of the Female Voice in some literary works of (Savyon Liebrecht and Lea Aini)

Teaching Assistant : Ali M. Rashed
University Of Baghdad – Collage Of Languages

Keywords: Female Voice , Feminism , Israeli literature .

How To Cite This Article

Rashed , Ali Mohamed, The Reflection Of The Female Voice In Some Literary Works Of (Savyon Liebrecht And Lea Aini), Journal Of Babylon Center For Humanities Studies, Year :2017, Volume:7, Issue: 4.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Abstract

This study aims to delve into the literary works written demolished by feminist, manifested through an issue of controversy, which is the position of women in society, as well as raised many political issues, religious, social, and through texts that women Israeli was able to reveal disclose including beats and spins in the same of ideas about these issues highlights the bold fact unhappy where you live insurgency.

This study examines to assert that the Israeli women adipate place and time of their own and thought in Israeli literature, indicates where space and time to the basic dimensions of discrimination feminist writing in order to emphasize the feminine feminist narrative property. As well as detection methods literary Israeli writer used in her writing, and to achieve these goals, the study offered to seven short stories of two battalions Israeli air strikes two and two (Savyon Liebrecht and Leah ENI), the researcher tried to very the selected works to draw this diversity of choice for the detection of problems and obstacles and concerns facing women in Israeli society .

ملخص البحث:

تهدف هذه الدراسة الى الخوض في اعمال ادبية كتبت بسواعد نسوية ، تجلت من خلالها قضية تثير الجدل ، وهي موقف المرأة في المجتمع ، وكذلك طرحت العديد من القضايا السياسية ، والدينية والاجتماعية ، ومن خلالها تكشف النصوص ان المرأة الاسرائيلية استطاعت ان تبوح بما يختلج ويدور في نفسها من افكار حول هذه القضايا بشكل يبرز التمرد الجريء على الواقع التعيس الذي تعيش فيه.

وتسعى هذه الدراسة الى التاكيد على ان للادبيات الاسرائيليات مكان وزمن وفكر خاص بهن في الادب الاسرائيلي ، حيث يشير المكان والزمان الى الابعاد الاساسية لتمييز الكتابة النسوية بهدف التاكيد على خاصية السرد النسوي الانثوي . وكذلك الكشف عن الاساليب الادبية للكاتبة الاسرائيلية المستخدمة في نتاجاتها ، ولتحقيق هذه الاهداف عرضت الدراسة لسبعة قصص قصيرة لكاتبتين اسرائيليتين اثنتين وهما (سفيون ليفريخت و ليئا ايبي) ، حاول الباحث ان يوجه هذا التنوع في الاختيار للكشف عن المشاكل والعقبات والهموم التي تواجه المرأة في المجتمع الاسرائيلي .

الكودمة :

مחקري הנקרא (**ייצוג הקול הנשי בכמה יצירות של " סביון ליברכט ، ולאה איני**) מתייחס למגמה והשאפה הנשית בהחברה הישראלית בדוגמאות נבחרות של שבעה מסיפוריהן של המספרות המוכשרות האלו، מאחר שהיו שואבות את נושאייהם، על-פי-רוב، ממצאות החברה הישראלית שבה נקשרו ובעיותיה המידיות שבהן נתקלו.

במהלך המחקר נתוודע אל ייחודו ומאפייניו של הקול הנשי בספרות העולמית והספרות העברית החדשה، באמצעות לימוד ודיון בכמה סיפורים קצרים של שתי הסופרות הנזכרות לעיל، יוצרות אלו אשר זכו למקום של כבוד בקאנון הספרותי הישראלי، באמצעות ניתוח היצירות، הנלמדות במחקר נתוודע לסוגיות מחקריות، הנוגעות להתפתחות הקול הנשי בספרות הישראלית ולתיאוריות עדכניות הנוגעות ללימודי כתבי נשים כקטגוריה ספרותית בעל סימנים ייחודיים.

מחקר זה עוסק בהקול הנשי כפי שהוא מיוצג בשבעה סיפורים קצרים: **"נוגה מתבגרת ، תפוחים מן המדבר ، פרה על שם וורג'יניה "לסביון ליברכט ،"הפסל ، סופרמן ، השמלה ، עד שיעבור על המשמר כולו "ללאה איני . "** ביצירות ספרותיות אלו ניתן למצוא את הקול נשי בדרכים שונות. הקול הנשי ביצירה הספרותית מציג מארג נרחב , הנוגע לניסיון האישה (אם ، בת ، אחות ، אישה) הטרומ לשוני של כל אישה. ביצירות הנדונות, המהוות חלק ממרקם תרבותי, מציגה כל אחת מן המחברות דרך מסוימת שהיא

חלק ממהמאורע או התהליך שעברו על גיבור היצירה. בכל אחת מהיצירות הנ"ל הופך הקול הנשי למטונים סימבולי, לשקף חברתי המציג הווי, אידיאולוגיה ותפישת עולם. ובתוך חקר מערכת הסימנים בתהליך הקריאה התייחסנו אל החוויות המתוארות בסיפורים אלה ולהסבירן על בסיס ידע אישי מוקדם ומתוך התבוננות בידע המצטבר של החוויה הנשית בכללותה.

מטרת המחקר היא לדון בספרות הנשית ולעלות את מאייפניו, וגם יתמקד בהחוויה הנשית... וינסה לברר מה מציע הקול הנשי בסיפורים האלה.

שאלת המחקר מתמקדת בשאלות אלו: מהי כתיבה נשית? האם היא מוגדרת ככזו על-ידי מין המחבר או שמא היא מגלה מאפיינים ספרותיים ייחודיים? האם הסופרות הישראליות מצליחות לאפיין חוויות ייחודיות לקולה האותנטי הנשית? האם הן מציגות אסטרטגיות חדשות הקוראות תיגר על העולם הערכי הגברי? כדי לבחון את סוגיית הכתיבה הנשית נתייחס לכתביהן של תיאורטיקניות פמיניסטיות שהתמודדו עם סוגיה זו:

המחקר הזה כולל מבוא, התייחסתי בו להגדרה של הכתיבה הנשית והפמניזם והשלכותו על החברה והצגתי סקירה להגותיהם לכמה מהמבקרים בענייני האשה, וגם התפתחות הספרות הנשית בספרות העולמית ובספרות הישראלית, אחרי-כן קורות חייהן של המספרות וסגנוניהן, עקב-זוה נושא המחקר שכלל שבעה סיפורים שונים היוו רוב המחקר. ובסוף המחקר המסקנות שהסקתי אותן דרך לימודי לסיפורים אלה.

מבוא

כתיבתה של האישה היא תמיד נשית " אי אפשר שתהיה אחרת, במיטבה היא הכי נשית, הקושי האחד הוא: להגדיר מהו נשי.
וורג'יניה וולף

מהי כתיבת נשים או כתיבה נשית? , מהי אותה כתיבה שלא ניתן להכחישה ולא להתכחש לייחודה אך שנדמה כח תכונותה המובהקת ביותר בסירוב לגדרות וחהגדרות? ובמילותיה של אייליאן שוואלטר " כיצד יכולות אנו לכונן נשים בקבוצה ספרותי נפרדת? מה הוא אותו שוני בכתיבה של נשים?"⁽¹⁾ שאלות אלו אנו מגביבם עליהן בתוך המחקר המחקר המודרני ביחס לסיפורת הנשית מצוי עדיין בחיתוליו, הן ביחס לסופרות המודרניות, והן ביחס לסופרות שחיו בעת העתיקה. החוקרים, ברובן חוקרות, שואלים בקול: האמנם כל היצירה התרבותית הקיימת היא גברית, כפי שנדמה, או שמא כלולה בספרות גם יצירה נשית, איזושהי, וכיצד ניתן לגלותה? על שאלה זו עונה המחקר המודרני בספרות כי, למעשה, ידועות לנו כיום יוצרות לא מועטות, אך ביחס לעבר, הקרוב והרחוק, קיימת שתיקה, לעתים: רועמת. כלומר, הידיעות שלנו על היצירה הנשית בעת העתיקה, בין היהודים, ואף שלא בין היהודים, הן מועטות מאד. כיוון שכך, מגמת הדברים כאן היא לבחון את השאלה מחדש במבט מקיף, לראות היכן מצוי המחקר בשאלה זו.⁽²⁾

בדרך כלל 'רואים' אנו כי לאורך ההיסטוריה הדרך שהתנהגו בה הנשים לבלות את הזמן או רוב חייהן היה בענייני הבית, בנקיון או כתפקידן האמיתי כרעיה או כאם לילדים, ובכך, הן היו משללות מקצוע או השכלה גבוהה, השכלה זו שתאפשר לה לכתוב 'יצירה ספרותית' אם היתה שירית או פרוזאית, בניגוד לגברים שחייהם התרכזו במרחף החוץ – בית (הציד, הנסיעה לארצות אחרות, המלחמות... וכו') דבר זה אפשר להם להשיג את ההזדמנות להתפתחות והתקדמות יותר מן האישה שנשארה עוסקת בענייני הבית והמשפחה. מונח (הספרות הנשית) הופיע תחילה בספרות המערבית בשלהי המאה ה-19, כתוצאה לתנועה ספרותית נשית מתפתחת, נקראה בשם (פמיניזם), תנועה זו שופכת את האור על בעיותיה של האישה בחברה הגברית, והיא מחפשת על השחרור מן 'יסוריהן המתמידות שעשו ממהן כרפאות או בעלות מעמד השולי בחברה, מונח הספרות הנשית עורר פולמוס והתנגדות בחוק הסופרים והמבקרים, הם טוענים כי הוא מוביל לקבוע את הספרות לפי עקרונות מיניים ולא ספרותיים או בייקטיביים, ויש מבקרים אחרים הצביעו על קשיים בהגדרתו בשל הצטלבותו עם מונחים אחרים בעלי נטייה פוליטית או חברתית, קבוצת מבקרות נשיות אימצה את המונח מתוך אימונה בשוני הקיים בין הספרות הנשית לגברית, כיוון שהספרות הנשית נובעת מאיזורים שאינם שייכים להגמוניה הגברית וגם היא משקפת את נסיונות האישה וחוויותיה⁽³⁾ עם התפיסה אנו מסכמים מפי שהיא מצביעה על הקול הפנימי שלא יכול האיש לפענח אותו, ולא יכול לבטא אותו במילים ספורות.

נשים זכו במרבית ארצות העולם המערבי לקבל את זכות הבחירה רק לאחר מלחמת העולם הראשונה, דהיינו, בשנות העשרים של המאה הקודמת. מעניין כי דווקא ניו זילנד הייתה הראשונה, שהעניקה לנשים זכות בחירה שווה לזכותם של הגברים - בשנת 1893. עם זאת נשים לא הורשו להיבחר לפרלמנט עד לשנת 1919. בשוויצריה ניתנה זכות הבחירה לנשים רק בסוף שנות ה-70 של המאה העשרים (!).⁽⁴⁾

ג'ודית פיתרלי רואה כי: "צריך על האיש לגלות את הקול הפנימי המשוקע בתת מודע שלה, מפני שהוא מסוכן ביותר מלחצי ומגבלי הגבר המוטלת עליה, לחצים אלה שהיא יכולה בקלות להרגיש בהם בחיי היום יום, קולה הפנימי של האישה אולי יכול להביא אותה במעמד מתנגד לשאיפותיה ולמטרותיה"⁽⁵⁾.

(מארי אילמן) מציעה כי צריך לעיין מחדש בנקבה כי היא משוחררת ואינדואלית וערעור את התפיסה הישנה שלפיה כי הנקבה נבראה רק לענייני הבית, טגם מדגישה על המאבק נגד האפליה התרבותית נגד האשה ורגש השוליים.⁽⁶⁾

עד המאה העשרים, לא נשמע קולן של נשים רבות בספרות. נשים סופרות שהצליחו לפרסם את יצירתן נהגו להשתמש בפסבדונים וכינו עזמן בשמות של גברים. ז'ורז' סאנד הצרפתייה, הייתה בעצם גברת אמאנטין-לוסיל-אורור דופאן, וז'ורז' אליוט הסופרת האנגלייה היא בעצם גברת מרי אן אוונס-ושתיהן בנות המאה ה-19. באנגליה ובצרפת, שתי מדינות אירופאיות המשופעות בספרות ענפה, חיו להן שתי נשים. באנגליה נולדה בשנת 1882 וירג'יניה וולף, ובצרפת נולדה בשנת 1908 סימון דה בובאר.⁽⁷⁾

וולף מגדירה את שאלת הנשים והספרות באמצעות שלוש שאלות אשר אינן ניתנות לפתרון והן: נשים ומהותן, נשים והספרות שהן כותבות, ונשים ומה שנכתב אודותן. היא מצביעה על כך ש"הסיכוי למצוא במאה ה-17 אישה במצב נפשי מזוקק וחופשי כזה", שתוכל להתפנות לכתיבה, "הוא די אפסי". יתירה מכך, מרצים ועיתונאים גברים נהגו בעבר וגם בתקופתה של וולף להצהיר, ש"עיקרי ישותה של האישה הם שגברים

מכלכלים אותה, ונשים מטפלות בצרכיהם של הגברים". בעולם שמעמיד את האישה כנחותה אינטלקטואלית, מה יעלה בגורלה של אישה מחוננת שיש לה כישרון לכתוב ספרות מופלאה? דה-בובאר טוענת שנשיות היא משהו הנבנה חברתית ולא תכתיב גורל ביולוגי. החברה יוצרת מצבים שבאמצעותם תופסת האישה את עצמה כנשית (כולנו מכירים את הקלישאה לפיה בנות מורגלות, מגיל צעיר, לשחק בכובות וללבוש אדום, ואילו בנים - לשחק בחיילים וללבוש כחול). נשים, במהלך ההיסטוריה, נאלצו לקבל תכתיבים גבריים שנועדו לשרת אינטרסים גבריים.^(א)

רעיונו ותפיסתו של הסקסיזם הופיעה בתוך שאולותיה של (סימון דה בובאר) בספרה המפורסם (המין השני) , היא כותבת : כשהאשה מציגה את עצמה היא אומרת " אני אשה" , אך כשהגבר מציג את עצמו הוא לא אומר " אני גבר " , ובכך האשה מרגישה כי היא האחרת , אך הגבר הוא האחד. במילים אחרות , המושג "גבר" זהה למושג "אדם". האישה, לעומת זאת, היא רק חלק מהמושג "אדם". מתכוונים לכל בני האנוש. אבל בתוך הכלל הזה, שנקבע מנקודת מבט גברית, הנשים הן קטגוריה נפרדת אחרת. על בסיס זה היה הגבר הוא המשתלט על האשה התקופות הקדומות.⁽⁹⁾

גישותיה ותפיסותיה של המבקרות בעניין מונח הסקסיזם היו נתונות במחלוקת, אך המטרה העיקרית למונח זה היא להתמודד עם התרבות שעשתה את השינוי בין הגבר לבין האשה מחד גיסא , ובין הבסיס הביולוגי שלהם מאידך גיסא , ובכך , הנקבה (FEMALE) היא נוגעת במין (SEX) , אך הנשיות (FEMININITY) היא נוגעת בתרבות , תרבות זו שעשתה הבדיל בין השנים ואחר כך בראה את הנרטיב הנשי מסתמן בהתמרדות על החברה הפטריאליכית השולטת , לנסות לשחרות את האשה מכבלי הגבר המנצל ומדכא אותה , בעניין זה , הראתה (מארגרית מיד) במחקרה האנתרופולוגי כי התכונות המשללות שנאמרו על האשה , אולי הן ניתנות להשתנות אם נאלצו לתרבות מנוגדת , ז"א כי האשה ניתן לה להילחם , והגבר אוהב את השלום , וגם כי תכונות האשה שממנה אותן הגבר כי הן תוכות נשית פרימיטיביות כמו (הפיסיביות) היא תכונות נבראו על ידי התרבות ולא תכונות טבעית.⁽¹⁰⁾

בענין זה , הדגישה הסופרת (אלין שוואלטר) בספרה המפורסם (ספרות נוגעת בהן 1972) כי לכתיבה הנשים תוכן ונושא שונים מאלה לגבר , והוא לא יכול לחזור לחוויה ולרגשות של האשה , והיא מוסיפה כי יש תכונות משתופות אצל הסופרות (כמו התתמדדות עם שלטונו של הגבר , החפוש אחר קולה האוטנטי של החוויה הנשית וכו') , לכן , לאנסר רואה ההתמקדות בכתיבתן של הנשים דוחף להופעת נארטיב שונה , מפני שהוא קול שונה בעל תכונות פסיכולוגית וחברתית והיסטורית שונות מאלו של הגבר.⁽¹¹⁾

מגמות ופונקציות של הספרות הנשית

ג'וליה קרסטיפה ואימה איגלטון (ואחרות) מגדירות את המגמות העיקריות של הספרות הנשית , והן :

- 1 – התרומה בגידול ההכרה אצל האשה , כדי להתמודד עם הבעיות וההתקלות שבהן תתקל.
- 2 – היצירה הנשית היא בראש וברשונה היא קוראת על חירות האשה
- 3 – ההתמקדות במאבק הנשי בחברה , היצירה הנשית בכלל מתרכזת על דיכוי וניצול האישה לנסות להיווצר חברה נשית משכילית תורמת לשיווי מעמדה של האשה עם הגבר.⁽¹²⁾

הסבות העקרויות להיווצרות הספרות הנשית

לאחר שראינו כי הצעד הראשונה להשתקופות הקול הנשי בכלל בעולם החל עם השינוי שהתרחש באירופה בשלהי המאה ה-19 הקורא לשחרור האשה מהתפיסה הישנה הרואה בה כמין נחת, ולאחר הופעת הפמיניזם שהשתרע באירופה ולאט לאט ברחבי העולם, היינו חייבים לסקור את הגורמים החשובים להופעת הקול הנשי בכלל והספרות הנשית בפרט:

- 1 – גורם חברתי – אחר ההתקדמות במצבה ומעמדה של האישה בחברה,
- 2 – גורם נשי – הופעת התנועות הנשית שהשתתפה בצורה מכריעת בדיחוי את האבחנה הברורה בין הגברים לנשים.
- 3 – גורם פוליטי – האפשרות להשתתפות האישה בהתחום הפוליטי, דבר זה מעניק לה מעמד שווה לזה של הגבר בצמרת המדינות והוציאת החוקים והחלטות.
- 4 – הגורם התרבותי – התנועות הנשית ערכו אסיפות והפגישות והתוכניות התרבותיות במטרה לעלות את התודעה הנשית בקרב החברה.

הקול הנשי בספרות העברית

לפני שנתמקד בקול הנשי בספרות העברית החדשה ובספרות הישראלית, ראינו כי צריך לתת הקדמה פשוטה על מעמד האשה ביהדות, בראש ובראשונה, האשה ביהדות - כמו ציינה דה-בובואר מצביעה על הטקסטים התאולוגיים של דתות שונות, שבראשן הדתות המונותאיסטיות, שציידו באבחנה הברורה בין גברים לנשים ואפשרו בחוקיהן עליונות מובהקת למין הזכרי⁽¹³⁾ ובכך נתפסה במסורת היהודית כאם וכרעיה האחראית לא רק להבאתם של ילדים לעולם, אלא גם גידולם וחינוכם והיא האחראית על הטיפול במשק הבית ובמשפחה⁽¹⁴⁾, ובכך היא נשארה עסוקה במסגרת הבית והמשפחה יתר על כן, נמנעה והוחרמה מלשתתף עם הגברים בנהיגת החברה ונהפכה למין אחר, וגם לא ניתנו זכויות באותה מידה שניתנו לגברים יהודיים: הואיל ונשים אינן יורשות בדרך כלל על פי הסדר המקראי שבו הירושה מתחלקת בין הבנים הזכרים ולא בין הבנות, נשים היו תלויות כלכלית בצורה מועטת באביהן או בכך זוגן. בקהילה היהודית חויבו כל הבנים ללמוד לקרוא ללא יוצא מן הכלל בין השנים 13-3 לחייהם בכל קהילות ישראל במשך אלפי שנים. אלה שרצו בכך ואלה שהצטיינו בלימודיהם המשיכו ללמוד בישיבות ובבתי מדרשות שהיו שמורים לנערים לגברים בלבד. הצירוף הנפוץ של העדר ריבונות לנשים בכל גיל ושדוכים בגיל צעיר שהוסדרו בידי ההורים או באי כוחם, לצד היעדר זכות ירושה והיעדר חינוך לבנות, הפך את רוב הנשים היהודיות בעולם המסורתי לבורות צייתניות התלויות באביהן או בכך זוגן לקיומן ולמחייתן⁽¹⁵⁾. ובכך תקופה זו נחשבת כתקופות החושך של הנשים היהודיות, במקביל זה, ראינו כי יש יצירות נשית מתקופת המקרא – בצורה מצמצמת - או לפניה כמו (שירת דבורה), השיר בספר (איכה 1 – 3 – 4), מגילת (רות), (שיר השירים) הדיון בספורת הנשית המקראית העתיקה יסתיים במגילת שיר השירים, מגילה ש'נחשדה' בעבר כיצירה נשית, אף כי ללא הוכחה נחרצת. המגילה נפתחת בכותרת 'גברית': 'שיר השירים אשר לשלמה', ובכך יכולנו לדעת כי יש במקרא לא רק יצירה גברית, אלא גם נשית (שירת דבורה) שירת ניצחון שלושה פרקים באיכה (קנינות), (מגילת רות) ספור-עממי, (ומגילת שיר השירים, וגם יש בספרות החיצונית (ספרי סיביליות, שושנה, יהדות, החשמונאים ד' " האשה ובניה, ספר היבלים, דברי פילון) ובתקופה התלמודית כמו ב: כתובות 4: 4, שירי התרגום שנכתבו בין המאות 5 לבין ה-8 .. וכו'.⁽¹⁶⁾

לדעתינו 'בימי הביניים לא נשמעו קולותיהם של הנשים , אלו נמצא בידינו מקורות מצביעה על הופעת נשים יוצרות בימים ההם.

עד תקופת ההשכלה והמהפכה על שלטונם של הרבנים , בצבצו כמה קולות או סיפורים של סופרות מעטות , בראשן היתה (רחל מורפורגו) שנחשבה הצעד הראשונה להופעת הקול הנשי בספרות העברית , הנשים בחברה היהודית נקלעו לסכך של סתירות פנימיות וחיזוניות כאחת , דווקא מפני שהיה נדמה שנפתחה הזדמנות להשתתפות מלאה של נשים ביצירת דפוסי חיים חדשים. גם כאשר ספגו פגיעות יומיומיות בזכויותיהן, כמו הפוגרמות ברוסיה ובמזרח אירופה ולא הצליחו לבסס את מקומן הראוי בזירה החברתית . ישנן כמה דרכים לתאר את כניסתן של נשים לספרות העברית: דרך השירה - או דרך הפרוזה,⁽¹⁷⁾

אכן ממחצית המאה ה 19 מתחיל לבקוע קולן של נשים כותבות , חשיבות של תופעה מינורית זו בחידוש ובתודעה נמציינים את עצם כניסתן של נשים למעגל העביר הפעיל , אחת מן הנשים החלוצות היתה (מרים מארקל מוזסון שמבטיחה " אקדש לעבודת הקודש , לבוא היכל השפה פנימה ולארשה לי לעולם " , (חוה שפירא) , נחשבת כצעד קדימה בהשתחררות תפיסת האני הנשי ממסורותיו , ועלייה מודרגת מבחינת הטון הנוקב מהווה מאמרה של צעירה וילנאית בשם (טוביה סג"ל) תחת הכותרת " שאלת נשים " , שהתפרסם בהמשכים ב 1879 בכתב העת (עברי) בבראדי (גליציה).⁽¹⁸⁾

בתחילת המאה העשרים נחשפו הנערות היהודיות המשכילות לרעיונות השוויון של המהפכה הרוסית לפני הגברים . מרבית הגברים המשיכו בלימודיהם בישיבה ; הגבלת לימודי קודש על הנערות הובילה אותן ללימודים באוניברסיטה או ללימוד אקסטרני , שם הן נחשפו לרוחות החדשות שניסרו בחלל האוויר . רבות מהן הושפעו מהספרות הרוסית , שהעמידה בפניהן דמות מופת של צעירה שאינה מקבלת על עצמה את התפקידים המסורתיים של עקרת הבית , אלא יוצאת לעבודה פיזית בכפרים הנחשלים ומשתתפת באופן פעיל במחתרת.⁽¹⁹⁾

ועם קום המדינה נוסף נדבך חדש לספרות הישראלית החל משנות השבעים של המאה העשרים אנו עדים , (סוף סוף) , לפריחה במעמדה של האישה בכלל ושל האישה היוצרת בפרט , ועוד ארוכה הדרך לשוויון האמיתי בין המינים בכל תחומי החיים האחרים . החלשתן של הנשים בחברה הישראלית באה לידי ביטוי בין השאר גם בפמיניזציה שלהן , שהועצמה על רקע מאפייניה הנשיים של הילידות הארץ-ישראלית , ובכך השאיפו היוצרות הישראליות לגלות את הסודות המשותקים של החוויה הנשית הישראלית בת הזמן , ומן רוב הספרות הישראליות בחרנו בשתי סופרות שמציגות את החוויה הנשית הישראלית , סופרות אלו הן (סביון ליברכט ולאיה איני) שאנו מציגים עכשיו כמה קווים אוטוביוגרפיים שלהן .

סביון ליברכט (1948)

סופרת ומחזאית ישראלית , נולדה בשם סבינה סוסנובסקי במינכן שבגרמניה , להורים ניצולי שואה . ב-1950 עלתה לישראל עם הוריה . בילדותה התגוררה בבית דגן ולאחר מכן בבית ים . לאחר השירות בצה"ל נסעה ללמוד בלונדון ושינתה שמה לסביון.⁽²⁰⁾

انعكاس الصوت النسوي في بعض النتاجات الادبية

لـ (سفيون ليفرخت وليئا ايני)

היא למדה ספרות ופילוסופיה באוניברסיטת תל אביב והועסקה כעיתונאית בירחון "את". אוסף סיפוריה הראשון, "תפוחים מן המדבר" יצא לאור בשנת 1986. והיא עכשיו בוגרת החוגים לספרות ולפילוסופיה באוניברסיטת תל-אביב. לבד מכתבת פרוזה, כתבה גם תסריטים שהופקו על ידי הטלוויזיה הישראלית וכן מחזות. ספריה תורגמו לשפות רבות ויצאו לאור בגרמניה, סין, איטליה, בריטניה, ארצות-הברית.⁽²¹⁾

רוב סיפוריה של ליברכט מתארים פרקים בתהפוכות חייהם של אנשים פרטיים כאשר ברקע עומדת המציאות הישראלית על מורכבותה הפוליטית חברתית: העימות בין ישראלים לפלסטינים, בין חילוניים לדתיים, המפגש של ניצולי שואה עם ההווה הישראלית, וההתמודדות של ילדיהם עם הצלקת שהותירה המלחמה ההיא על חייהם.⁽²²⁾

מבחר מיצירתה: פרוזה - "תפוחים מן המדבר" (1986), "סוסים על כביש גהה" (1988), "סינית אני מדברת . אליך " "צריך סוף לסיפור אהבה", "איש ואישה ואיש", "נשים מתוך קטלוג", "מקום טוב ללילה", "הנשים של אבא", וכן "סואד" שראה אור בסדרת "קצרים". ספריה של ליברכט תורגמו לשפות רבות,⁽²³⁾

פרסים :

אלתרמן	1987 פרס	-		
"אורכידיאות"	תסריט "כידונים ואורכידיאות"	על	הטלוויזיה	1990 פרס -
"אלוהים"	"האסיסטנט של אלוהים"	על	התסריט	1990 פרס -
הממשלה	ראש	1991 פרס	1999,	-
"אליך"	"סינית אני מדברת אליך"	על	השנה	2004 פרס -
"המדבר"	"תפוחים מן המדבר"	על	השנה	2006 פרס -
ספריה מתורגמים לאנגלית, איטלקית, גרמנית, צרפתית, סינית ואסטונית.				
סיפורים התפרסמו בשפות רבות באנתולוגיות.				
הרצאות ניתנות גם באנגלית. ⁽²⁴⁾				

(לאה איני 1962)

סופרת ומשוררת ישראלית. פרסמה שורה ארוכה של ספרי שירה ופרוזה. חלק מסיפוריה הקצרים זכו לתרגומים רבים וכן הופק אלבום שירים פרי עטה. כלת פרס ראש הממשלה לסופרים עבריים לשנת תשנ"ד ולשנת תשס"ד, זוכת פרס ברנשטיין (למחזה עברי מקורי) לשנת 2006, פרס ביאליק לשנת 2010, ופרס ניומן לספרות עברית לשנת 2014.⁽²⁵⁾

היא נולדה בתל אביב לאב ניצול השואה מסלוניקי ולאם ממוצא נאשדיני, כך שגדלה בצל שתי לשונות נכחדות: ספניולית וארמית. החלה לכתוב מגיל צעיר. למדה ספרות ולשון בסמינר הקיבוצים, ועבדה כעורכת בעיתון יומי. כתבה פרוזה, אך לאחר שמרצה ביקש ממנה שירים, הפכה קטע סיפורי שכתבה כחיילת, לשיר. כך התפרסם "אחמד", ולאחריו נכלל בקובץ שיריה הראשון "דיוקן", שזכה בפרס ורטהיים ובפרס אדלר לשירת ביכורים.

אחרי קובץ שירים נוסף שבה לכתיבת פרוזה למבוגרים, ואף כתבה לילדים ולנוער. סיפורים ושירים פרי-עטה תורגמו לשפות רבות. ב-2008 יצא לאור אלבום מוזיקלי ("סוג של ורוד") בביצוע תמר גלעדיו בהלחנתה ובהפקת חמי רודנר, הכולל תריסר שירים פרי-עטה של איני.

עבודות הפרוזה הייחודיות ושוברות הטאבו שלה זיכרה בשבחים חריגים. חבר-השופטים בפרס ראש הממשלה לספרות לשנת תשס"ד, נימק: "לאה איני היא כיום הסופרת המובילה של דורה... סופרת בעלת תעוזה ומודעות חברתית עמוקה". "ב-1993 זכתה בפרס קרן תל-אביב, וזכתה פעמיים בפרס ראש הממשלה לספרות: ב-1994, וב-2004; ב-2006 זכתה בפרס ברנשטיין למחזאות על המחזה "מי אלמה". ב-2010 זיכה ספרה "ורד הלבנון" את לאה איני בפרס ביאליק לספרות יפה לשנת תשע"א והיה בין חמשת הספרים המועמדים לפרס ספיר בשנת 2010. על ספרה "ורד הלבנון" כותבים השופטים: "רומן חניכה מורכב ומפתיע, שבו היא [איני] נותנת באומץ רב קול לרובד מושתק ולא מוכר של החברה הישראלית. על יכולת תיאור נדירה ווירטואוזיות מסוג חדש". "ספרה "סוסית" נכלל אף הוא בחמשת הספרים הראשונים המועמדים לפרס ספיר לשנת 2012. בנובמבר 2014 הוענק לה פרס ניומן לספרות עברית. לאה איני מלמדת כתיבת פרוזה למבוגרים בסדנאות כתיבה. (26)

נוגה מתבגרת

סיפור זה הוא מן הקובץ (צריך סוף לסיפור אהבה) שהוצא לאור בהוצאת כתר בשנת 1995 , קובץ זה מכיל 10 סיפורים שונים באורך , בחרנו מקובץ זה רק שני סיפורים (נוגה מתבגרת ופרה על שם וורג'יניה) . הסיפור הזה מתמקד בהתבגרותה של נערה בעיני אחותה. סביון ליברכט - כמו סופרים אחרים - התמקדה בנושא ההתבגרות מצד האשה (הנערה) וההבדלים המיינים שלה , היא מוליכה אותנו לחוויותיה ולרגשותיה של הנערה הזו , וגם מבטי המשפחה (האם והסבתא) , שינויים בכושר המיני ושינויים חיצוניים גופניים בגיל המבוגר הם גורמים חשובים בשינוי חשיבות המבוגר , וזאת הן בגלל ראשוניות הדחף המיני והן בחשיבות שהחברה - המערבית - מייחסת לנעורים ולמין , סיפוק הדחף המיני הראשון בנישואים - כמו מציע האסלם - , וההפתחה ההדרגתית בכוח הביולוגי של מניכ זה עם הגיל , הם גורמים בעלי משמעות בהבנת השינויים בפעילות ובאנטרס של המבוגר , בגיל ההתבגרות שלטה ההתענינות בפעילות סוצי-סקסואליות הממלאות את חיי המבוגר , מגיל 25 ואילך ההתענינות הזו מתמעטות , האיום המוצג בפני האדם על ידי אובדנים בתחומים פיזיים בעלי חשיבות , יכולות להיות לו השלכות על הדימוי העצמי שלו , איום זה , כשלעצמו יכול לאחר מכן להשפיע על המוטוביצייה , הגישות , האינטרסים והערכים של האדם (27).

מבחינה **כרונולוגית** מדובר בטווח הגילאים שבין 12-13 ועד שנות העשרים המוקדמות, תוך שינוי אינדיבידואלי ותרבותי. תקופת ההתבגרות תתחיל בדרך כלל יותר מוקדם אצל הבנות מאשר אצל הבנים ותסתיים מוקדם יותר אצל חברות פרימיטיביות יותר. מבחינה **סוציולוגית** ההתבגרות הינה תקופת מעבר מן הילדות התלותית אל הבגרות המספקת את צרכי עצמה. מבחינה **פסיכולוגית** זהו מצב גבולי בו יש להסתכל מחדש להתנהגויות של מבוגר בחברה נתונה. תהליך הגדילה וההתפתחות הוא תהליך מורכב . בצד השמחות , גילויים והתרגשויות יש גם קשיים, התלבטויות, מתחים ואכזבות. ומבחינה **פיזית** -

במערכת המין הנשית מספר רב של אברים, חיצוניים ופנימיים, המתפקדים במקביל למערכת הורמונלית מדוייקת. אברי המין החיצוניים של האישה הם: השפתיים הגדולות, השפתיים הקטנות, הדגדגן, פתח הנרתיק ובלוטות ההפרשה. אברי המין הפנימיים של האישה הם: הנרתיק, הרחם, החצוצרות והשחלות. והמחזור החודשי⁽²⁸⁾

כל הדברים האלה מספרת לנו הסופרת בסיפור זה, היא מייצגת לנו את דמותה של נוגה שגופה השתנה בצורה אחרת ושהיא חומקת מעיני האחרים כדי שלא יטרידו אותה במבטיהם ויעשו מנה אומללה, המראה הינה אפוא אבן בוחן לאמת האישית של הגבורת, בתחילת הסיפור מביעה הסופרת המדברת את הרצון לדעת את מחשבותיה של אחותה העומדת עירומה מול המראה:

אחותי נוגה עומדת עירומה מול המראה בחדרה, מתוחה כחייל של משמר-המלכה, בודקת את דמותה בלא להניע עין. אני מציצה בה מן החלון הפונה אל החצר האחורית, קצות בהונותי נוגעים במגדל האבנים שהכנתי בעוד מועד, אצבעות-ידי מתעקלות סביב הזיו תופס את התריס, שיח הבוהיניה משמש לי מחסה ודוקר את אחורי ברכי, עיני בקושי בגובה אדן-החלון ואני מתנשפת מן המאמץ. כבר חצי שנה כך, מדי שבוע: אחרי המקלחת של ליל-שבת היא יוצאת מחדר-האמבטיה אפופה בענן אדים, שערה עטוף במגבת אחת, ושתי מגבות נוספות לפופות כתכריכים מצווארה עד קרסוליה. אני רואה אותה נעה בצעדים זעירים בכיוון חדרה, רגליה אסורות בטבעת הבד של המגבת, ומיד אני מכריזה בקול את שמה של אחת מתברותי, יוצאת ברחש גדול ומגיפה את הדלת בחבטה. בחוץ אני משתתקת, נעצרת לרגע לבדוק אם מישהו בעקבותי ואחר כך מתגנבת אל מגדל האבנים שמאחורי הבוהיניה. לפעמים אני מספיקה לראות איך היא נועלת את הדלת מצדה הפנימי. לפעמים, אם אני מתעכבת בגלל שכן או זר העובר בשביל שלייד ביתנו, היא כבר עומדת עירומה מול המראה. היא ממקומה ואני ממקומי, שתינו בודקות את גופה יחד.⁽²⁹⁾

הסופרת כמוהה כמראה עיניה משקפת את המציאות החדשה, המציאות המשקפת את השינוי של דמותה של נוגה, הווית הביניים המאפינת את קיומה של הסופרת המדברת הופכת אותה לאובייקט היפעלות והתבוננות, כאובייקט היפעלות אין לה כל שליטה על גורלה ועל מעשיה של אחותה נוגה, המספרת תופסת את עצמה כאובייקט התבוננותי, מציגה לנו את השתקפות ההתבגרות על אחותה שגופה התפתח:

יותר מכול אני נועצת את מבטי בחזה ובמשולש השיער הקטן שבשיפולי בטנה.⁽³⁰⁾

אופיו הוידוי של הסיפור מחייב את הסופרת לספרו בגוף ראשון, בסיפור זה ניכרת הנטייה לשחזור את העבר תוך ראייה סינופטית של הדברים כפי שהם מסופרים בפיה של מספרת מבוגרת המתבוננת בנושא רגיש, זהו נושא ההתבגרות מצד הילדה, רקע העבר ועלילותיו הצפים ועולים בזכרון משמשים מצע דומיננטי לסיפור, דמות העבר בסיפור זה היא דמות הסבא השותקת והעוסקת ברקמה לאורך הזמן, לדעתנו כי הסופרת זוכרת את הדמות הזו כדל שתוסף מגע ריאלי לסיפור שתוביל לשתף את הקורא בהחוויה הנשית של השניים, דמות המספרת ואחותה המתבגרת:

סבתי, שקועה מולי בעצמות העוף שבצלחתה, הרימה את עיניה ואמרה: "מתבזבזות את המים." סבתי לעולם אינה מוציאה משפטים שיש בהם יותר מחמש מילים, וגם אלו תמיד בענייני חיסכון.⁽³¹⁾

סביון ליברכט דוחה את התיאוריה שלפיה: " בגיל ההתבגרות חלה התרחקות ומופיעים קשיים רבים בין אימהות ובנות. הקונפליקט האדיפלי מתחדש, ואימהות ובנות הופכות

לעיתים למתחרות. קונפליקט זה הוא חלק מתהליך ההפרדות של הבנות בדרכן לעצמאות ולאנדיווידואציה. הפרדות בריאה יותר בין בנות ואימהות מתרחשת כאשר לאם תפקיד פרודוקטיבי מחוץ לבית, וכאשר הגבול בין הבית ועולם העבודה גמיש⁽³²⁾ היא מדגישה כי האם היהודית בעלת ההיסטוריה תשאר מחזיקת את המשפחה לא כמו האחרים (הנוצרים) שיאפשרו לבתם לעשות משהיא רוצה:

כשמתעורר בינינו ויכוח, מיד מתייצבות אמא וסבתא לצדה. "היא עוברת עכשיו תקופה קשה", הסבירה לי אמא כששאלתי למה היא אוהבת את נוגה יותר, והיא נרעשה מן השאלה. "גיל ההתבגרות. קראתי על זה בעיתון: ההורמונים שלה מתחילים לעבוד. צריך להבין אותה."⁽³³⁾

רחוק מההתבגרות, סביון ליברכט פנתה להתייחס לדמות האם, אמהות היא מאותם דברים שאי אפשר בלעדיהם (ויש אומרים שגם אי אפשר איתם) ויחד עם זאת הם מעבר להגדרה. לאמריקאים יש ביטוי, שעם אמהות ועוגת תפוחים אי אפשר להתווכח – כלומר, הם הביטוי האולטימטיבי של אידיאל הקונצנזוס האוניברסלי. הבודהיסטים הטיבטים, כשהם מנסים ללמד את המדיטציה על החמלה, מציעים לחשוב על אמא – אותה הם תופסים כדמות שהיא מעבר לאמביוולנטיות ולעוינות, ואין להם ספק שכל אחד חש אהבה לאמו. הם הופתעו ביותר כאשר במפגשים עם בני תרבות המערב נוכחו שלא לה יש ויש אמביוולנטיות ורגשות מעורבים ביחס לאמותיהם. האמא היהודיה (ראה הפתגם) היא שם דבר בתרבות שלנו, על כל גלגוליה – האמא הפולניה, המרוקאית, "אמי הגנרלית", אמא אדמה, אמא יש רק אחת, וכדו', וכך גם ההתייחסות לאם של הצד שכנגד, החמות, שכלפיה מותר לבטא את האמביוולנטיות באופן חופשי. אין ספק שדמות האם היא נושא להשלכות, פנטזיות, כמיהות, ערגות, משאלות לא ממומשות ובלתי-אפשריות; אך גם עוינות, כעס, תוקפנות, ופיצול רגשי עמוק.⁽³⁴⁾

בסיפור אחר מאותו קובץ, קובץ (צריך סוף לסיפור אהבה) , סיפור זה הוא (פרה על שם וורג'יניה) הוא סיפור שבמרכזו הגיבור, האדם, נוסע לנסיעה מסויימת. הנסיעה יכולה להיות ארוכה ומשמעותית (הגירה לארץ אחרת ושינוי החיים). המסע יכול להיות קצר ומשמעותי והמסע יכול להיות מטאפורי כלומר מסע בנפש האדם, סיפור זה מטפל בדמות האם (רוחמה גורביץ) שנסעה לבנה (יאיר) היושב במחוז וורג'יניה באמריקה, היא התלבטה על מצבו של בנה הרחוק ממנה אולי שכח אותה? , ואולי קרה לו משהו שלא יכול לטלפן לה יותר משלושה חדשים? היא פוחדת על בנה אולי יהיה עוזב את ערכי היהדות והתברגן אחרי התישבותו במדינה אחרת. יאיר בנה מייצג את הדור שאיבד את ערכיו ונמצא בריקנות ובחוסר משמעות, דור צעירים זה שהופיע אחרי קום מדינת ישראל, סביון ליברכט בסיפור זה מוליכה אותנו על רגש האם בהפרדות בנה היחיד, בכלל יחסה האוהב האמיתי של האם ליליד מתפתח אם האשה רכשה אישיות אמהית מלאה, אך היא נשארה יחידה לאחר מות בעלה במלחמת יום הכיפורים, אך בדרך מסעה של האם כבש אותה חלום, חלום זה הוא מביע על קולה הפנימי של האם האומללה ומביא להרגשת אי-שקט וחיפוש נמרץ של בנה הרחוק, פרויד מביא את דעתו של הפנר כי " סימן ההיכר הראשון של החלום ניא אי תלות בזמן ובמקום, היינו שחרור המוצג מן המצב של סידור המאורעות במקום ובזמן ואיסורם⁽³⁵⁾ החלום של רוחמה מבטא את הניגוד בין העבר והווה, עברה עם משפחה ובעלה המת והווה ההתחלה מחדש, חלום בסיפור הוא גם תחבולה של יצירת מתח בסיפור. אבל לא במובן הפשטני אלא במובן רחב יותר. החלום בסיפור הוא דרך להראות לקורא את פנימיות הנפש של הדמות, ומה מפעיל אותה.

אולם כפי שהחלום אמור לפעול על החולם גם מבלי הבנתו, כך החלום אמור לפעול על הקורא בלי הבנתו. החומרים הלא-מודעים של הדמות החולמת מדברים-משוחזרים נפגשים עם הלא-מודע של הקורא. זו ברית סמויה בין הסופר הדמות והקורא, ששותפים לחלום, העדר הפשר של החלום בספור הוא דרך ליצור את המגע עם המסתורין, עם תחושת התעלומה והחידתיות. והמתח נוצר מתוך הרצון לפתור את פשר החידה. החלום של הדמות טוען אותנו בשקט דרוך לקראת משהו שעתיד לבוא שאיננו יודעים מהו, שהרי הספור עצמו בנוי לקראת מה שעתיד לבוא בהמשכו. באופן כזה החלום בספור משתלב עם תפיסת החלום של יונג לפיה החלום נועד לתכלית ההגשמה של תהליכי הנפש. תהליכי הנפש ותהליכי הספור שניהם משתפים פעולה במרוץ הספור קדימה בזמן של הקריאה עצמה כדי שמשהו יתרחש ויתהווה⁽³⁶⁾ בדרכה לבנה, מתוארת סיטואציה בה היא חולמת חלום. בחלומה היא חוזרת אל מאורעות הכפר והפרות שלה:

ואז חלמה וראתה איך, פושקת רגליים, כיושבת על שרפרף גהרה מעל סדין הסאטן הרקום כוכביות לבנות, סדין שקיבלה לכלולותיה מדודתה העירונית ועכשיו היה פרוש על אדמת הרפת הישנה וגרגירי חול מצטרפים על פניו לקווים דקים לאורך קווי הגיהוץ, הפרות נדחקו סביבה, סקרניות ומתחת להר בטנה המתנועע התגלו ונעלמו חליפות הכוכבים הנוצצות. היא העבירה את שתי כפות ידיה על כדור כרסה וכיוונה את נשימותיה, לחייה מתקמרות כשני מפוחים תאומים, כפש שעשתה כמעט חצי מאה קודם לכן בחדר – היולדות בעפולה, וחשה בפליאה את המלאות שאין בה כאב של התינוק השאוף לפרוץ, כך המתינה שלוה ונושמת עמוקות עד שנכנע השריר הנועל את שער הרחם והניח לראש להבקיע, ומיד אחריו נתגלו כתפיים מתעגלות זו לעומת זו ועצמה התינוקות החליקה מבין ירכיה, גופה רחוק וטהור מפגמים ומדם ושתי רגליה כלילות שלמות, מים צלולים כמי מעין זרמו מתוך רחמה אל תעלת ההשקיה ונשאו עמם פרחים זעירים, עלי תבלין, ניירות קונפטי צבעוניים ומפתח ברזל זעיר של יומן ששלח לה אביה העושה בשליחות באירופה מתנה לבת נמצווה, ואחר כך שכבה שעה ארוכה כל גבה, פניה על גג הרעפים המבוקעים, ואימצה אל לבה את התינוקות וראתה את העגלים הרוכנים לשתות מן המים הזורמים, ויותר מכול שמחה על שנמצא לה המפתח ליומן שבראש כל דף מדפיו נכתב: " שלום רב לך, יומני היקר ".⁽³⁷⁾

הדמות הנשית, שליברכט מציירת בסיפורה זו היא דמות קשה ובודדה. הבדידות אינה באה לידי ביטוי כחוסר אונים, אלא להפך, היא בעלת עוצמה ותעצומה נפשית עזה. ההמנעות והדחיה ממסגרות פורמליות נוקשות, גם בחייה הפרטיים של סביון וגם בחיי האשה הדוברת בסיפוריה, חושף בפני הקורא את חיי הרגש החבואיים במלוא עצבותם. האשה מבקשת ליצור קשר עם הסביבה, אך יחד עם זאת, היא גם לא שומרת על ריחוק. היא מתגעגעת עד מוות על ילדה הרחוק ממנה. בשל היפרדות פיזית וריגשית- זוהי אותה "חומה" קשה המקיפה אותה שהסופרת מנסה להבקיע בתוך דמותה של האם, חוסר היכולת של האם להיחלץ ממעגל הקסמים שיצרה לעצמה מלווה בטון של מרירות בחייה, האם שבעלה נהרג נשאר רק בנה המייצג התקווה שלה בחיים, היא רצה להירגע ביחס לבנה, היא שאפה לנשות לו אשה, כשהיגעה רוחמה לשדה התופעות בוושנגטון ראתה דיילת ישראלית יפה, היא שאפה שתדבר על בנה יאיר בעל המדות היפות אך היא נכשלה מפני שהדיילת היתה מוגדרת בזמן, לדעתנו, ליברכט קוראת תגר על ההופעה שהשתגרה

ברחבי החברה הישראלית , תופעה זו היא הבריחה לארצות שונות לנשות נשים משם , היא רוצה להדגיש כי הנערות הישראליות יפות ביותר מעמיתיהן הזרות :

היא הצטערה על שנוגה הלפרין לא נשארה לשבת אתה כשמוע על יאיר , אילו ראתה את תצלומיו , בוודאי מתעורר בה עניין , הילד הכי גבוה , הנער הכי נאה , הצעיר הכי מכושר , הקצין הכי אמיץ , הסטודנט הכי מבריק.⁽³⁸⁾

רגש הצער על אבדן האיש (האב) היקר וכליון-הנפש אל הגוף האהוב (הבן), דחף את האם להתבונן בתמונותיהם של האב – ישראל – והבן יאיר , הקטע הזה משלב בין ההווה לזיכרונות העבר. הזיכרונות של רוחמה קשורים כולם בבעלה וצלימתו. נוכחות העבר בהווה נועדה לשמש הסבר לפאסיביות הקיצונית של רוחמה ולחוסר היכולת שלה להתמודד עם המציאות , זיכרון זה משמש הנמקה / הסבר פסיכולוגי לחולשתה של רוחמה ולחוסר יכולתה להתמודד עם המציאות ועם אובדן בעלה. זעקת התגר היא בראש ובראשונה תגר והנימה האינטימית הזו קובעת שייכות מיידית לאסון נושא כזה נדוש ונורא כל כך , מחייב התאפקות ליברכט נוקטת דיבור צנוע ופנימי והתכנסות פנימית עם הזכרון והכאב .

יומיים לפני הנסיעה בילתה שעות אחדות בהתבוננות בתצלומים , פרשה אותם על שולחן הנגריה הישן והגדול ומיינה את תמונותיו של ישראל – אחת צולמה ימים מעטים לפני האסון – ערמה בקצה השולחן אולי בכל זאת תמסגר ותתלה את צו הגיוס האחרון שלו , תאסוף כמה מחפציו ותסדר אותם בפינת חדרו שנשאיר ריק מאז נהרג.⁽³⁹⁾

גרשון שקד בספרו (הסיפורת העברית 1880 – 1980) מציין כי ליברכט ציירת הרגשות הנשית , וכינוי זה יאה לה , אין כמוה להוט אחרי ההווה הנשית , אחרי מערכות הדרמה הנפשית של גיבוריה , הנאבקים והמתמודדים עם המציאות ועם גורלם , עם נסיבות חייהם , עשיר הוא עולמם הפנימי , ושכל יצירותיה של ליברכט לא באו לעולם אלא לשם תיאור רגשותיה של האשה ומלחמות נפשה , המשתוחחת ועולה בכיסופה לקצת אושר והנאה בחיים⁽⁴⁰⁾ ליברכט אמנה בתיאור ההרגשות של גבוריה , לאחר שהגיעה האם רוחמה לפגוש את יאיר בנה היא חבקה אותו כמו שהיה ילד קטן :

הוא נחפז אליה והם התחבקו בחום הישן , כמו אז כשהיה חוזר מתחרות אופניים אזורית , וכמו שנים אחר כך כשהיה חוזר עם אחיו ראובן מטיול של שבוע במדבר יהודה , וכמו שנים אחר כך כשהיה חוזר מהצבא בחופשות הפתע שלו.⁽⁴¹⁾

האישה הסביונית בעלת המודעות המשפחתית, חייבת להתגונן מפני המציאות האכזרית והידיעה שהאהבה דורשת את דמה.לכן, היא פונה ליסודות המוצקים ביותר בחייה – לבנה יאיר , לשאריתיה בחיים , הקטע הזה מתאר את תגובתה האישית של האם-רוחמה בעקבות הגמגום של בנה. נראה על-פי פניית של הדוברת שמדובר בקשר רגשי עמוק שחשה בו הדוברת אל בנה אשר עזבה להשלים לימודיו. את החלל הריק שיצרה הסתלקותו מחיי האם , לא שינה את תפיסותיה ורגשה של האם אודות בנה :

- למה אי אפשר לדבר בבית שלך ?

- כי אין לי אוכל בבית , אני מעדיף שהאכל כאן.

היא שתקה רגע , שוקלת את הדברים , מזהה את נימת העקשנות הישנה שמעולם לא הצליחה לשבור .⁽⁴²⁾

רוחמה כשידעה כי בנה יאיר התחתן לפני כשנתיים היא נפלא , היא שאפתה כי יתחתן מאשה ישראלית בעלת מוסר , והיא חשבה בלבה כי תבחוא אחת מאלו של בנות השכנים בכפר , מסני שהן מומחות בענייני הכפר והפרות , גם כן יכלו לעזור לה במטרתה הגדולה לחזור את בנה לעבודתו לעבודת אבותיו , יאיר עשה לאמו הפתעה , הוא השאיף לראות לה את נכדה , נכדה בעל המראה הלועזי , גם הוא עושה לה הפתעה , הוא הזמין אותה לחדרו , וכשהיא נכנסה שם , היא ראתה את תמונות הפרות על הקירות והמיטה היה כסוי רקום פרות ... שולחן הכתיבה היה מליא שטיח ירוק כמו עשב ... היא התחילה בוכה וידעה כי בנה לא שכח ולא ישכח את עבודתו העיקרית , הסופרת בסיום הסיפור הזה גילתה כי האדם הישראלי יישאר תלוי בארצו למרות המרחק הפיזי , וגם אם התערב באנשים אחרים זרים , הוא ישאר שומר על ערכיו ומסורתו , הם השאיפה להתקדמות :

"אני ! " אמר יונתן בגאווה ושלה את ידו לתוך כיס מכנסיו , " וזאת הכי קטנטונה פצפונת שלי " אמר לרוחמה באנגלית ושם בכפה פרה זעירה כציפרון , " היא רק עכשיו נולדה , קוראים לה וורג'יניה " , ולקחה מכפה את הפרה – התינוקת וטמן אותה בכף ידו שפניה בהירים להפתיע וקירב אותה אל פיו ושפתיו הגדולות התכווצו כפרה כשנישק אותה.⁽⁴³⁾

בחזוית האימהות והבנות, באים לביטוי זיקות וקשרים, תנועות של עצור ועבור, "חבור תלוי הא בהא, היא בי ואני בה" (גינור), "מלחמה וחיזור" בלשונה של ליברכט, קונפליקטים מתמשכים, קשר וניתוק, קרבה וריחוק⁽⁴⁴⁾ בסיפור אחר של סביון ליברכט , סיפור זה (תפוחים מן המדבר) שייך לז'אנר של סיפורי מסע וגם בו מתארת את דמותה של האם (ויקטוריה אברבנאל) שהיא אשה חרדית שהוכלת לחפש על בתה (רבקה) הגרה בקיבוץ חילוני , עם בחור נקרא בשם (דובי) , ליברכט צרה את קלסטר פני גיבורותיה לפי חלומות , הרהורים וזכרונות , מצבי רוח , הזיוה וכו' , לכן היא חודרת את מעמקי הנפש שלהן , עוברת בהן מאקלים לאקלים , חופרת התחתיות חיהן הגנוזים מציצה אל הקפלים המעונבים והעדינים ביותר שבנפש , מתחקתה על שרשי הדברים והתהליכים המתרחשים לפני ולפנים , בודקת את רחשי הלב , תופסת את רטטי העצבים , היא חדרה את תהומות נפשה של האם החרדית הדואגת על בתה כדי שלא תחטא , הבת הזו פנתה עורף לערכים ולדרך החיים עליהם חונכה. לא רק שיצאה מהדת אל חיי הקיבוץ שהם סמל ל"התפקרות" בעיני החרדים,

כל העת רגזה כשניגפו בה שכניה הנוסעים , ועיניה בנוף ההולך ומצהיב ומשתטח מול עיניה – ולבה ברבקה בתה הסוררת שקמה לפני חצי שנה ועזבה את השכונה והלכה לגור בקיבוץ של חילונים , ועכשיו נתגלה לה מפי אחותה שרה כי בחדר אחר היא עושה עם בחור , ישנה במיטתו ונוהגת עמו כאשתו.⁽⁴⁵⁾

לאמהיות אנו מייחסים תכונות חיוביות רבות, כמו: אמפתיה, קרבה והבנה בלתי-אמצעית, והשתתפות רגשית עמוקה בחוויה של הילד/ דה. הרחמים (מלשון רחם) והחמלה – Compassion – נתפסים על ידינו כתכונה אמהית ונשית⁽⁴⁶⁾, דאגת האם על בתה נקרה על פי של נתן תקווה במאמרה " דור שיני לניצולי השואה " . נקרא בשם - (overprotection) **חסות יתר** - המתבטאת בדאגנות מופרזת של ההורים לשלום ילדיהם, בהגבלות שהם מטילים על פעילויותיהם ובהגנת יתר מהעולם החיצוני, הנתפס כמסוכן. ילדים כאלה גדלים בתנאי חממה, ורגישותם בעמידות מבחני החיים והמכשולים שבדרך רבה. ניצולים לא מעטים מגלים חשדנות רבה כלפי זרים, במיוחד כלפי לא-יהודים.

והולידה בו חוסר אמון כמעט טבעי באנשים זרים. הגישה הזו מחזקת את הצורך של הניצולים להגן על ילדיהם, ובפעמים רבות מרגיש הדור השני חנוק וכבול בזרועות הוריו (47). רבקה מאסה בהצעותו אמה והערכים (שטויות) ששומעת תמיד , האם וקטוריה נשארה פוחדת על שלום בתה , כדי שלא יקרה לה כמו בת שכניה שעזבה ביתה למכן צעיר אחד שאנס אותה וברח ממנה ועזב אותה כמשוגעת :

אפשר תעשה שליחותה בעורמה , תמשוך את בתה משם בבשורה תרמית , תשים אותה בחדרה תחת מנעול ותתעתע עקבותיה , אפשר תוליך ללבה בלהה , תספר על פלורה בת יוסף אלאוף שהלכה שבי אחרי בחור ונתנה לו את בתוליה , והוא זנחה עד שנשתבשה עליה דעתה והייתה משוטטת ברחובות ומושכת לילדים קטנים באזניהם. (48)

לדעתנו , כי התפוח שמשתמשה בו הסופרת בכותרת הסיפור מרמז אל הפרי שנאכל , ופרי הוא הגיל הצעיר שממנו תשאף לשנות את המציאות , והמדבר הוא מונח המציין את ההיסטוריה ואת התרבות והערכים היהודיים , תפוחים אלה הם (ווקטוריה החרדית , רבקה ההופכת לחילונית , ודובי החילוני) , יתר על כן , אנה טאגור מדגישה במאמרה " התפוח המורעל – יחסי אמהות ובנות והשפעתם על הטיפול בנשים " והיא מוסיפה כי יחסי אמהות בנות הינם מערכת היחסים הבסיסית והמרכזית ביותר בחיים של נשים. כולנו בנות לאימהות, וחלקנו גם אימהות לבנות. כיום מתפתחות ההבנות שיחסי אמהות בנות נמצאים במוקד של הבריאות הנפשית, אך גם הגופנית, של כל אישה. כפי שאומרת רופאת הנשים ד"ר כריסטיאן נורתרפ בספרה "חוכמת אמהות – בנות", אפילו לפני שנולדנו, כשעוד היינו ברחם, אימנו סיפקה לנו את הניסיון הראשוני של הזנה (nurturing). אימנו היא מודל התפקיד הנשי הראשון והחזק ביותר שלנו, וממנה למדנו מה זה להיות אישה, וכיצד לטפל בעצמנו ובגוף שלנו. הקשר אם – בת עם כל היופי שלו, הכאב והמורכבות, מעצב את הבסיס למצב הבריאות הנפשית והגופנית של כל אישה. יחסים ראשוניים אלה נותנים את חותמם על כל תא של הווייתנו לאורך החיים. מערכת יחסים זו כורכת בתוכה אהבה וקירבה גדולים, יחד עם כאב, אכזבה וכעס בלתי מנעמים (49) כשהגיעה האם אל הקיבוץ פגשה באשה יושבת והיא שאלה אותה על בתה , ובתוך כך היתה נערה מסתובבת בקרוב עם השינוי בדמותה , המספרת מתארת בעדינות וברגישות את האם המחבבת ומנשקת את הבת, ומדמה את מעשיה למעשה של אם המנשקת את תינוקה הישן, עיניה נוצצות, לבה דופק והיא רצה לעבר רבקה מנשקת ומחבבת אותה. לבה של האם מתחלחל, מוחה מתבלבל, הסיפור הזה מעולה בעיני. דרך המסירה מקרבת ומולכת את הקורא למתרחש, הטקסטים אותנטיים, שופעים רגשות ותאורים, וביטויי רגשות דקים ומורכבים , במהלך שעשתה סביון עם שלושת הסיפורים שבחרנו, ניכרת רגישותה לספרות טובה, דקות אבחנתה במצבים דקים המבדילים בין רגש האשה לבין מסירת דברים באופן שיעורר את חמלת הקורא. המסר הועבר באופן "משוכלל" בסיפורים אלה.

בשביל מולך הייתה נערה הולכת לבושה מכנסיים אף היא ושערה גנוז והאישה אמרה : " הנה רבקה " , וויקטוריה , כהר לא לזאת התכוונתי " מובן על לשונה , הכירה מקרוב את בתה ופרצה בצעקה שמנגינת בכי לה . והנערה הניחה מידה סל כביסה שהייתה נושאת ורצה לקראתה וכבר היה ראשה כנגדה ועיניה בוכות מעצמן. (50)

סיפורי לאה איני , לדעתנו מתקרבים בצורה גדולה אל החוויה הנשית הישראלית בת הזמן – למרות שסביון ליברכט התייחסה לדמות של האם והילדה המתבגרת – היא חדרה וחטטה בדמותהן של הרווקה שנכשלה במצוא איד תואם לה , והאלמנה שאבדה את בעלה ומנסה לחפש על סיכוי אחר , והחולה המחלה ממאיר שתפול בקרוב בשבי המוות וכו' , על כל הדמויות האלו היא דיברה במפורט , וזו הסיבה – לדעתנו – שעשה ממנה מהסופרות הדוגלות בבעיותיהן של הנשים בקרב החברה הישראלית . בסיפוריה נתעגנה לאה ביחסים בינה לבין דמויותיה , היא מגלה את סודות הנפש , תכונות האפי הנשי , ומציירת את פני החברה על בעיותיה הכאובות , משתקפים פני החיים על היסודות הטרגיים והקומיים שבהם, בסיפורה (סופרמן) שמציג שלושה דמויות בלבד האיש מנהל הסופר , והאשה האלמנה החולה בסרטן , ומזכירתו של מנהל הסופר שהיא אשה רווקת , גבורת הסיפור היא האישה האלמנה אישה אומללה הייתה , אשר ריב ומדון לה עם בעלה ועם הצרכנות ובעיות החיים , דמות זו מאופיינת בהלך נפש הולך לדרור ושקיעה , עם הרגישות האלו \ רגישויות אלה של הסופרת, גרמו לכך שסיפוריה יצוטטו בהרחבה במאמרים העוסקים בנושאים עכשוויים בעלי נימה פמיניסטיות. כאמור, איני התנגדה בסיפורה לתרבות הפטריאכלית, היא הציגה באומץ רב את תחושתה המתעגנת עם תחושת האישה , והיא מבקרת את מעמד האישה הרווקת שלא הצליחה למצוא את האיש התואם לה , והיא מוליכה אותנו לחווית האישה הזו , היא קוראת תגר על החברה שניצל האישה הזו בלי רחמים ועשה ממנה כרפא :

הפקידה הייתה רווקה. רווקה וחתיכה. היא הקפידה על זה. בעצם, יותר מדי הקפידה. אבל האם הייתה לה ברירה? לא. באמת שלא ... (51)

איני ממשיכה במחאתה נגד המסורת החברתית , המחאה הפמיניסטית של איני יוצאת נגד הפליית מעמדו של האיש במשפחה. זוהי תרבות, שהעריכה את התפקוד והיעילות וגזלה מן האדם את הרגשות והחושים , החיים שנעשו משעממים עם הידלדלות התשוקה והדמיון, זקוקים ליותר גירויים, לתחליפים נוצצים למה שאבד התשוקה לכסף, היא תוצאה ישירה על ויתור העצמיות. הכסף מסמל כוח, יוצר אשליה של פיצוי טעם החיים שאבד, כאשר השתלט עליהם ההגיון המעשי, המסדר המארגן והמתכנן. העושר, אשר נעשה תחליף לחיים שלא נחוו, אינו מעניק סיפוק לזמן רב, והרעב לגירויים חדשים של כוח וכסף, שב ומתעורר במהירות (52) האיש המתנצל והמתחמק מתפקידו במשפחה מעורר את הכאב בקרב הנשים שרואות אותו כאלוהים , ובזאת נעשה אפלייה ואי שוויון במשפחה :

ואולי בעצמו הוא בורח לכאן מדי בוקר? נחרד לפתע המנהל. בורח משתי נשותיו, זו שהייתה, וזו שעכשיו, ומכל חמשת ילדיו הוא נמלט, ומן המשכנתה ומאביו הסייעודי, ולעולם שכולו טוב; גדוש טעמים וסוגים ושופע צבעים וריחות. עולם שבע. חלומם של כל הרעבים. והפחדנים. (53)

קולה של האישה – שמציגה הסופרת בסיפור זה - הוא כנוע ומקבל את תכתיבי החברה המייצגת בבעלה והאישה היא קורבנה של החברה בצורה מכריעה יתר על כן , השיבה אל הבדידות – המייחסת לגורמים פנימיים ויציבים רגש האובדן של האיש , יציבים מבטי החברה על האישה - קשה כאן יותר לגיבורה. תיאור הבדידות והמועקה ע"י הדוברת מנקודת מבטה, ממחישה את הייאוש ההולך וגובר. רגש זה עלול לגרור פסימיות, העדר תקווה ודיכאון , הסופרת מתארת את מצב בדידות וניסיון של הגיבורת לפרוץ את

מעגל הבדידות באמצעות מפגש אנושי שבו היא תספר על נטישת בעלה, ומסתיים בכשלון וחזרה אל המצב ההתחלתי :

"ואני גם חושבת" נאנחה, "שבעולמנו המודרני, אתה משמש בתפקיד הקרוב ביותר לזה של אלוהים. אבל אולי כבר אמרתי את זה, מתישהו. אני מצטערת. אז רק רציתי לספר לך, כמו לכל אלוהים, עד כמה אני רעבה לחום, אדוני. רעבה ובודדה." (54)

ובסיפור אחר של לאה איני, מעוררת איני עניין חשוב משתגר ברחבי החברה הישראלית, עניין זה הוא (חתונת המבוגרים) שהיתה להם הזדמנות אחרת, סיפור (השמלה) או (חתונה מאוחרת) שמתייחס לחתונת האישה המבוגרת, מעורר את רגשות הנשים שסוף סוף מצאו את החתן, לכן, ראוי לשים לב לדברים שהמספרת בוחרת להתמקד בהם בתארה את מחשבותיה של הגיבורת. היא מתארת את מבוכתה מהמבטים של החברה המיוצגת על ידי הספרה הגוזזת את שערה, יתר על כן, דרך הבגדים אפשר ללמוד על האדם, על האופי, אישיות ומקום ממנו בא. לעיתים הבגדים אומרים על האדם יותר ממה שהוא אומר על עצמו, וגם לבגדים מוטיב סמלי, הם מרמזים את הערכים של האדם (55) על כן, בחרה לדעתנו הסופרת את הכותרת של הסיפור הזה, שמתחיל עם הרעש בסלון הספרה שמכינה את החתונה לחייה החדשים, המבט העורג של הספרה המופנה אליה הוא אשר מעורר את תקוותיה לחיי הנשואים :

לא, אל תגידי ככה... אין כיף יותר גדול מזה... מה, מתחתנים כל יום?! התעקשה המעצבת, שגם העסיקה, בבקרים, במחסן המספרה, תופרת כלות מקצועית, בחצי משרה, ושיקעה כעת, בין הקקטוסים שעיצבה, טיט אפרפר. את תישארי עכשיו, ככה, נגייד - היא צימצמה מבט אל שעון האירוסין הלא-אופנתי שעל פרק ידה - שלושת-רבעי שעה? שכל הלבן ייעלם לנו... ואת? עיפעה המעצבת כנגדה, אל תיקחי את זה כל-כך כבד, תחייכי כבר! אפשר לחשוב שזאת הלוויה... (56)

השינויים במעמד האישה בחברה המערבית, יחד עם חלחולו של שיח הזכויות הליברלי את המרחב הביתי והמשפחתי - ערערו על חלוקת התפקידים המסורתיים בין הגבר והאישה היהודיים, בלא שהוצע הסדר חלופי. בחלוקת הזמן של האישה בת זמננו, בשלושה תחומי החיים העיקריים - לימודים, קריירה ומשפחה (57) לאה איני מציטרת את האישה הישראלית שהייתה כקורבן, במיוחד אם היתה אישה גדולה שמקרכת בכל דבר כדי לקיים את החתונה שנחשבה בעיניה הזדמנות בלתי חוזרת, יתר על כן, לאה איני כמו גרשון שופמן בסיפורו " בת הרבי " שבה מקבל מוטיב השמלה את משמעותו כסמל לצד הראוותני וגם והשטחי בגיבורת הסיפור, ז"א כי השמלה מתקשרת עם פריצת המוסר המקובל ועם כניעתה של הגיבורת לדחפים האירוטיים, שכן היא משמשת לפגישותיה עם חתנה (58) :

כבר לא היתה שם. הסתגרה בחדרה, וספרה את הכסף שנשאר לה מהחסכונות. עוד מלה צנועה כדי לתאר חמש שנות עבודה כפקידה בעיתון דועך בשעות הבוקר, ובדוכן להדפסת חולצות בדיזינגוף, אחרי הצהריים, לפני הלימודים ובמהלכם, בצד כל מיני עבודות אחרות, כדי להתקיים ולקיים, איכשהו, את החתונה. לרגע נמתק לה התאריך מהראש. באמת, מה קורה לה עם הזיכרון? על איזה תאריך הוחלט בסוף? השבעה או השמונה? ועם מה חיסל החייט המצויר ההוא, בספר, את הזבובים?

בזהירות הפרישה כמה שחשבה כי יספיק לה לבד ולנסיעה, וניגשה לחתוך לעצמה עוד פעם סלט. ככה, ככל שתאכל פחות, תחסוך לה שמלה...⁽⁶⁹⁾

לאה איני לא שכחה את האישה החוטאת, האישה שהקשרה ביחסי מין עם גוי אחד, אישה כזו נאשמה בעיני היהדות, בסיפור (הפסל) היא מציגה את אישה ישראלית בתור מורה לספרות שנסעה לצרפת, ושם התוודעה לצעיר צרפתי בעל דמות דומה לזו של טשרניחובסקי, והוא עורר בה את תשוקת המין, לאט לאט הוא הצליח לשכנע עמה, והיא השתכנעה לו, לאה איני מעוררת בסיפור זה את נושא הכישלון של האישה שלא מצאה או לא הסתפקה מינית, גיבורת הסיפור יואלה קופפרמן והיא מורה לספרות בתיכון ע"ש יצחק רבין בהרצליה, נפגשה עם בחור צרפתי בשם שארל, בשארל זה מצאה את המפלט מהבדידות שבה היא נופלת, בכלל, אצל נשים החשק לקיים יחסי מין מופעל מרגשות ומופעל דרך מנגנון שמורכב מפעילות מנטאלית, כימית ורגשית, חשק בכלל וחשק מיני בפרט יתעורר אצל רובן בהקשר למרכיבים נוספים אשר משתנים במהלך חייהן. החל ברמת הפניות שלהן – עד כמה הן עייפות, האם יש להן זמן לחשוב על עצמן, אלו נושאים ודמויות גוזלות את מחשבתן; משם אל מצב רוחן הכללי – עד כמה הן מרגישות טוב עם עצמן וגופן; שק האמונות שלהן – עד כמה מושג החשק המיני מעוגן באיסורים וב"פרות קדושות"; מצבה של מערכת היחסים שלהן – מה הן מרגישות בזמן הנתון כלפי השותף המיועד; מצבן ההורמונאלי – גילן, קירבת המחזור החודשי, הביוץ, הפרעות ההורמונאליות. מעטות הנשים שמתייחסות אל החשק המיני שלהן כאל אלמנט מבודד.⁽⁶⁰⁾ רגישותיה של יואלה כמו כותבת הסוציולוגית אווה אילוז בספר אינטימיות קרה, עלייתו של הקפיטליזם הרגשי, "רגשות נהפכו לישויות הניתנות להערכה, לבדיקה, לדיון, למיקוח, לכימות ולשיווק מסחרי."⁽⁶¹⁾ יואלה כשראתה את הפסל העירום עם עיני הבחור המתכוונות לה ולגופה, מיד אספה שני הדמויות – הפסל הערום עם גופו של שארל הצרפתי – וציירה בדמיונה את התשוקה לקיים יחסי מין עם זה הדומה לו (המשורר טשרניחובסקי) בחדרה :

מתרווחת בלב נפעם לאחור, על משענת הספסל ספוג השמש, ניתרה בעיניה עם חוד נעלה, כאילו הקפיצה את נעלה מעלה-מטה. מעלה-מטה. אבל לא הקפיצה. רק עיניה רצו: מעלה-מטה. כמה חטובות היו כתפיו, כמה יפה גולפו שוקיו, כמה טוב יכול היה להיות לה חבוקה בזרועותיו, גוף אחד, עם אפולו זה, ... כן, לשכב ולהתגלגל עימו, חזית וגב, רגליים וידיים, "כל עצם, כל עורק", במיטת האפיריון מנחושת שבחדרה בפונדק, בעודה לבושה לא-כלום או רק מגבת לחה מן הרחצה.⁽⁶²⁾

כתיבתה של לאה איני מוקדשת היא לאישה, ובנוגע לאישה הגבילה את עצמה הגבלה עצומה, לא הממשות והגלויות שבאישה, אלא העבר ההוא שבאישה – גנזי גנזיה. היא התענינה במחבאותיה של נשימת האישה בתהומותיה של התת הכרה, במלים אחרות, היא צרטטה את האישה במצבי רוח בהמיה נפשית ובלחן חרישי, בתעתועי הזיוה וחלומות, בשינוי פתאומי של היחס לזולת, בתסביכים מענים או מענגים, בתשוקת סתר בפליטת פה, במעשה מוזר, בהתנהגות משונה וכדומה, האישה הנגלית היא רק צלו של הנסתר, האישה הנגלה היא ישות זעיר אנפנית במודע, רסיס מהוויה רבתי הנעלמה בנפשה, ובהוויה זו אין הרמוניה ושלוש, כי אם מאבקים גדולים של נטיות ויצרים עזים, קמאיים תוקשתיים, איזה תוהו ובוהו, ומן התוהו הנפשי עולה איזה גל והופך להוויה או תנודה נפשית, ובתרוף הגל הזה תופס את מקומו גל אחר, ובין הגלים הללו נקלעת

האישה בחלום ובקיץ , יש שיצרים חזקים מושכים את האישה לשפל , יואלה נכנעה ונפלה בשבי קוסמו של שארל שהצליח לשכוב עמה :

– אהמי, לשונה היתה בפיה כמו קפיץ. אם תשחררנה, תיירה מפיה כדי לפגוע. אבל במי? היכן? במקום זאת לחצה את כפתו האיתנה באלם, הולכת ומאבדת את נשימתה. כעת, כשנשם, נדהמה ממראה בית החזה החשוף והזע שלו, מחום ידו, מהבל פיו שליטפה וליטפה. היא עצרה, קפואה במקומה, והחלה לבכות. – או-לה-לה! רטן כנגדה בחיבה, כדרך הצרפתים. וגחן לעברה. בא אליה. ונשק לה. על שפתייה. כורך אותה אליו, על כל מסת הבשר שלו. כן, זה היה חי. אמיתי. לא תעתוע ולא שום-כלום..⁽¹³⁾

נפשה של הגיבורת יוצאת של רומו של עולם , ליפיו וטוהרו , והיא היתה טראגית מאוד , יש ש " האדם מקים את היכולת מתוך החרבות של נפשו " , יש שהאדם מתנוודד , מתמוטט מתפורר הגלים העיכורים , המפכים מתחתיות נשמתו , והוא משתג .. והנה מעלילות הנפש זמתנודותיהם בתחומי ההכרה אורגת ורוקמת איני דמותה של יואלה שהלכה אחרי יצרה הרע – בנתיב היסורים של האישה - ונפלה התהומות הפשע והחטא שארל! צעקה. התביישה אבל צעקה. בו ברגע קם הנסיך על ברכיו, התיישב מוטה ממנה, מכסה על עצמו בירך קשתית אחת, ופניו החפויות בידיו. וי, יואלה, אמר, וקולו כגווילים שנתפסו באש אני חושבת שמוטב שתלך עכשיו אמרה לו בקול חנוק, כפי ששמעה פעמים כה רבות בעבר את נשות הטלנובלות פועות. אני חושבת שכדאי שתעזוב... הנסיך קם מרבצו, מושפלי, והתגנב חרש, כבושם זול, מבעד לדלת. למחרת לא עמדה בפיתוי והציצה בו מבעד לגדר הוורדים הפורחות בכיכר.⁽¹⁴⁾

לאה איני הסופרת המעולה התייחסה אל הנושא השכיח אצל רוב הסופרים הישראליים , זהו המאבק האין-סופי בהשלכותיה החמורות של השואה. היא לא שכחה את המאבק שבן הפלו הוריה , והיא מעידה על כך מפני שהיא בעצמה בת לניצולי שואה , איני כמוה כמו אפלפלד שגם הוא בן לניצולי השואה , שבסיפוריו ניכרת ההתרכזות על הווית " העשן " , הוויותיהם של ניצולי השואה ושארית הפליטה מ " השריפה הגדולה אשר שרפה בית ישראל " , בכך בולט ייחודם סיפורי אפלפלד , או מה נקרא ב " ספרות השואה " , עיקרה של הספרות הצעירה מפנה את מבטה לעבר המציאות הישראלית החדשה כשדמויותיה וגיבוריה שאובים מתוך אותם רבדים חברתיים המהווים את התשתית למה שהיה קרוי " היישוב הוותיק " ⁽¹⁵⁾ בעקבות מלחמת 1973 גברה המודעות לשואה במנטליות הישראלית ה'צברית'. הטראומה של האיום על קיומה של המדינה עוררה תגובה ספרותית דרמטית אשר הדגישה את ההזדהות עם השואה בתפיסת העולם הישראלית. לעומת סופרי שנות הארבעים והחמישים , שראו בריבונות יהודית את הפתרון לטראומה , הסופרים שאחרי 1973 חיפשו פתרון לחרדה הקיומית שעורר זיכרון השואה דווקא בהתחברות אל העבר , אל השואה. כך התגבשה בשנות השמונים ספרות של בני דור הניצולים , החוקרת את הנוכחות הלא מרפה של זיכרון השואה ⁽¹⁶⁾ . כתיבת הסופרות עסוקה גם בחשיפת כוחו הדאכני הקיים ביסים בין המיניים , ויש שמכנים פנים אלה של הספרות בשם מחאה , גם

סיפורים דומננטיים שמתוכן מבקיעה גיבורות עזות נפש ועצמאיות נוטים להביא את העלילה הכמו גברית לסיומה להתקרשות בגבר דומננטי⁽¹⁷⁾ , סיפור זה מציג את הניצול- הפליט המתקשה לעבור מהפך פסיכולוגי ותרבותי, שהוא התנאי ההכרחי להקלטות באקלימו האידאולוגי של החברה הישראלית. דמות הגבר (לוי) הנגר שהוא בעל האישה (סופי) הנפגעת בטראמות השואה , מציגה איני את הגבר המנציל את אשתו ומדכא אותה , למרות מחלתה הפסיכולוגית (מחיאת הכפיים) היה קשה מאוד , אך הדיכוי את האיש היה בעיניה כמעמסה בלתי נסבלה , הוא רואה אותה בעין זולה ורעה :

אשתו נכנסה לחדר, והוא הסתובב שוב כדי לסקור את הסלון. סופי, בשבועות הריונה האחרונים, היתה גוררת כעת את ארבעת הכיסאות הגבוהים אל השולחן ומחליקה לפרקים את השמיכה. הוא לא מיהר לסייע בעדה, אלא נשען במרפקיו על המעקה המלוהט.⁽¹⁸⁾

מלחמת מינים זו לא מומשה בסיפור בהשתלשלותה ה "היסטורית" כ " תולדות משפחה אחת " , אלא לפי ריתמוס רגשי מסוים , ועוד מסתבר לנו במהלך הסיפור שתולדות חייהם של הגיבורה ובן זוגה אינם אלא מודגם שיש לו מקבילות רבות , אין סופי רואה בעצמה אישה עדינה , אלא דמות יוצאת דופן אשר היתה מסמנת שחייה מדוכאים מצד אישה ומחלתה המשפיל אותה והעושה ממנה אישה מוזרה , ובכן יכולים אנו לומר כי היחסים בין השנים היו יחסי משפיל ומושפלת והגיבורת מבטאת את כניעתה לעול המצאיות , והיא מקבלת את קץ החלומות ואת פסק דינה של ההווה הטריטוריאליה המקיפה אותה , תקופת מחלתה של סופי מתוארת כתקופה קשה מנשוא , היא אבלה שקטה ופסיבית , כשהופיעה סופי עם כוסות הקפה ניכר עליה שהייתה מתוחה, עצבנית וחיוורת. לוי הציע שתפרוש לחדרה על-מנת לנוח , והנה נתן לה הסימן כדי שלא תביא לו ההשפחה בעיני חבריו :

כן, כדאי שתשכבי, אמר לוי, איום זהיר בקולו. אחר פזל בידענות לעבר השעון המלבני שעל המזנון, מצפה שעצבנותה הרבה של אשתו תלך בעקבותיו.⁽¹⁹⁾

סיכום

- ❖ הפמניזם צמח באירופה במחצית המאה ה 19 במטרה לשנות ולקדם את מצבן של הנשים בחברה הגברית השולטת.
- ❖ הכתיבה הנשית היא הכתבה על יד הנשים , או היצירה הנכתבה אודותיהן.
- ❖ המושג "קול" מביע על ייחודה של המדבר או עושה הקול , הוא קיבל את התפקיד לחשוף ולגלות את ההווה והאנרגיה של האדם בכלל והאישה בפרט , לכן ניתן לומר כי " הקול הנשי " הוא הקול המייחד את הנשים ונחשב למבע נפש לההתרחשות הפנימיים והחיצוניים של האישה.
- ❖ הספרות הקנונית העברית של כל התקופות – עד המאה העשרים – לא נתנה מקום לקול הנשי, והדוברים והכותבים היו גברים בלבד, ז"א, תחילה, ההשלכה העברית שמה לה למטרה לשחרר את הנשים מניצולי הגבר והחברה , ועם תחילת תקופת התחייה הופיע

הקול הנשי בצורה גלויה בתחום הספרות העברית ובתחום הביקורת , כמו (רחל מורפורגו , מרים מארקל מוזסון , חווה שפירא)

❖ אחד ממאפייני הקול הנשי בסיפורים שלמדנו הוא נכוחותו של הקול הנשי מחוץ לטקסט כקולה של המחברת , במלים אחרות קולה האחר הדומננטי במרחבי הטקסט.

❖ אפשר לקבוע , כי קולן הלא-נוכח של האם והילדה המתבגרת בסיפורי סביון ליברכט – נשמעו ומיוצגים לאורך הנרטיב כולו באופנים שונים על-ידי קולה של המספרת. זהו אף הוא קולה של המחברת, נראה, כי הן מיוצגות נאמנה ומתארות את קולות נשיים ישראליות רבים, משכבות-גיל ומעמד שונות, ובסיפורי לאה איני נתן לומר כי היא התייחסה לעולם הנשים בכלל ולא רק עולם המשפחה והאם , היא הציגה לנו ריבוי קולות נשיים , קול האישה הנדחקת והמשוגעת , החוטאת והחושנית , והמחפשת כל הזדמנות אחרת ... וכו', והיא פרצה את הדרך להציג דוגמאות של חיי הנשים בקרב החברה הישראלית , ובכל יכולים אנו לומר כי דמותיהן כמחברות ודמותיהן כמספרות – אחת הן. היותן ישות אחת, המאופיינת בכישורי-חקר קפדניים ובסקרנות – מחזקת את הכוח שלהן ואת מעמדיהן בנרטיב, מבחינה זו ניתן לומר, כי קוליהן – כמספרות – נשמעו היטב בתוך הטקסט ומחוצה לו, באופן שאינו נבלם או מדוכא על-ידי קולות אחרים, אם היו נשיים או גבריים.

❖ בכלל , קולן של הנשים הוא קול רך , עדין רגשי , המתלווה לו נעימה של חמלה , של מעורבות רגשית . הקול הזה , סימפתי כל כך משרה אמון מוסר בצמצום עובדות כהוויותן כביכול , הסובב בתחום הבית וסביבתו , הרחוב , הסמטה , השכנים , בני הבית והמשפחה , אישה ובעלה , אישה אלמנה , אישה עקרה , אישה מגורשת , נערה מתבגרת ... וכו'.

❖ ברוב היצירות הנשיות שמור התפקיד הראשי לגיבורה. וגם תיאור הנטישה הטרואמית של הגבר , כאשר הוא נעדר מחייה של האישה , הוא פוגע בה ועוזב אותה בעולם הכאב , אישה זו מצויה על סף ההתאבדות , למרות שהנשים מגיבות על מעשה הנטישה הזו באמצעים שונים , אך המייחד והמשותף לכולם הוא ההתמודדות וההלם.

❖ אצל שתי הסופרות ניכר בצורה גלויה את התמודדות אינטנסיבית וממושכת יותר עם טיפוסים של נשיות אומללות, וגם על יחסי הכוח שלהן עם הסביבה. בהכללה ניתן להגדיר נשיות זו כמהות 'מדוברת', החווה את עצמה כאובייקט, ולפיכך נשיות סבילה, תלותית, מזוכיסטית, קורבנית, שמרחב קיומה הבלעדי כמעט הוא בערגה הרומנטית לאישור העצמי בראי הזולת (הגבר) המשתלט.

שוליים

1 – helphrn . reney . Body and without Pleasure (Women's Literature 1985 - 2005). Haqepus hameohad , tel aviv . 2012 , p. 7.

2 – bar elan , Meir. The female voice from near and far. From (Or to Meir) Studies in the Bible in Semitic Languages in the Literature of the Sages and Ancient Cultures . university of ben goreon press . 2010 . p. 33 .

פמיניזם - מהמילה הלטינית Femina, שפירושה אישה או נקבה, השקפת עולם ותנועה הפועלת לבטול את האפליה נגד הנשים ולהשגת זכויות שוות להן בכל תחומי החיים , תנועה זו שהופיעה באירופה במחצית המאה ה-19, שעל פיה יש להיאבק בדיכוי נשים ובאפליה כנגדן בחברה ולהביא לשיווי זכויות האשה לאלה של הגבר....ראה :

Elena Shamir and others , The New Israeli Encyclopedia of Youth , vol 14 , the encyclopedia press ' 2004 , p. 118 .

3 – saphorey Mohamed . The Poetics of Modern Arab Feminine Fiction (1980 – 2007) , thesis of doctors , Haifa university , 2008 , p. a.

4 – rengel , meryam . The female voice or "a room of your own" (on the place of women in general and women writers in particular) on the site <http://ofek.ort.org.il/Apps/WW/page.aspx?ws=079d6399-6890-487a-8ed71772015>.

5 – ragheb , nabil . Encyclopedia of literary theories. Egyptian International Publishing Company , longman , 2003 ' p. 661 – 662 .

6 – selden , raman . Contemporary literary theory.tr: jabber asfor , dar qabaa , cairo , 1998 . p. 214 – 215 .

***וורג'יניה וולף** (1882 – 1941) - מספרת ומבקרת אנגלית , נולדה בלונדון , בתו של הסופר והוגה הדעות לסלי סטיוון , וורג'יניה וולף קיבלה את מרבית חינוכה המוקדם בבית, מידי ההורים. בשנת 1904 פרסמה מאמר ראשון שלה, (בלא חתימתה), בעיתון The Guardian. וולף, מן החשובות בסופרות אנגליה, נחשבת לאחת ממייסדות הספרות המודרנית ומסמנת במסות וברומנים שכתבה את זרם התודעה. ראה : Shaanan . evraham . Dictionary of Modern Hebrew and World Literature , evnee press , tel aviv , 1978 . p. 281 – 282 .

****סימון דה בובואר** (1908 – 1981) - מספרת ומחזאית צרפתית , נולדה בפריס מכובדת, למדה פילוסופיה בסורבון, והפכה עד מהרה לפילוסופית למשפחה בורגנית היא פרסמה ספרים רבים, ובהם "המנדרינים", "אישה .אקזיסטנציאליסטית נחשבת שבורה" ו"מוות קל מאוד" ... ראה :

Shaanan . evraham .ibid , p. 78 – 79 .

7 – rengel , nabil , ibid

8 - rengel , nabil , ibid

9 - selden , raman . ibid . p. 195 .

10 – ibid , p. 198.

11 – alaarege , nazek. The voice of the female . dar alahaly . demescus , 2005 . p. 198 .

12 – hamey , khadeja . Arab women narratives between the case and the formation (Virtue Al-Farouk model). Faculty of Arts and Languages / University of Algiers , 2006 , p. 15 .

13 – mashov Cohen, Ofra. The power of the female voice in Ora Achim's novel "Bride". Yearbook. Shantoon magazine, vol 20 , 2015 , p. 259.

14 – relemt , nueaa . Good mother, bad mother Mother irrelevant: Parenting in the law between the ideal of equality and the reality of motherhood , meshpatem magazine , v39 ' 2010 ' p. 581 . .

15 – he. Wikipedia. פמניזם

16 – bar elan , maer ibid , p. 82 – 83 .

*רחל מורפורגו (1790 – 1871) - משוררת יהודית נחשבה המשוררת הראשונה בספרות העברית החדשה , היא אשה אריסטוקרטית נכדת המשורר יוסף היים לוצאטו ואשתו של הסוחר העשיר יעקב מורפורגו ... ראה :

Bar , joseph , hamotal , The reasons for reading , savonem press , tel aviv , 2006 , p. 26.

17 – lovin , orli , what I read , mareea magazine , December 2007 , p. 35 .

18 – alenav , rebeqa , "Because it is very bitter to know" when the intellectual heroine - Elisheva (Bichovsky) and Leah Goldberg , mofet macoon , tel aviv , 2012 , p. 47 – 48 .

19 – qeshet , sholaa . Women write in the pioneering society a dialectic of dual consciousness , esrael magazine , vol 18 – 19 , 2011 , p. 99.

20 - he.wikipedia.org/ סביון ליברכט

21 - <https://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon/00578.php> 1 / 7 / 2015.

22 - <http://www.ynet.co.il/yaan/0,7340,L-291305-PreYaan,00.html> / 1 / 7 / 2015 .

23 - http://www.keter-books.co.il/product_author?c0=13633 1 / 7 / 2015 .

24 - <http://www.hamartzim.co.il/martzim.php?id=191> 1 / 7 / 2015.

25 – he.wikipedia.org לאה איני

26 - <https://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon/00513.php> 1/7/2015.

*ראוי לציין כי רוב הסופרים העבריים התמקדו בנושא ההתבגרות , נושא זה שבו התענינו מספרים רבים כמו (עגנון , יהודה בורלא , אמנון שמוש , אהרון ראביני , ישעיהו ברשדסקי ... ואחרים) .. ראה : Rashed , ali Mohamed . the naturalism consepet and term in Joshua bershadesky litrary , thises os m.a. , college of languages , university of Baghdad , 2014 ,p. 102.

27 – gerbaleskey , aora ; esraeli , ethan . Adult growth and behavior. The Association for Adult Education in Israel , Jerusalem , 1962 , p. 73 .

28 <http://www.alternativit.co.il/Bery2.htm2> / 7 / 2015.

- 29 - **Savyon Liebrecht** , You need an end to a love story , ketter books , 1995 . p. 47 .
- 30 – ibid . p. 48 .
- 31 – ibid , p. 49 .
- 32 – lamdan , araela , The dance of war and the repetition of the connection between mothers and daughters. Maaov umaasey magazine , vol 5 , 1999 , p. 223.
- 33 - **Savyon Liebrecht** , ibid . p. 50.
- 34 – orleck , Samuel . The father's place in the motherhood / motherhood of caring men. A lecture in the series "Motherhood - A View from Psychoanalysis and elsewhere" sponsored by the Van Leer Institute and the Sigmund Freud Center at the Hebrew University , 6 marce , 2003 , p. 1 .
- 35 – vaes ' jehudit . the first kiss of agnoon , Control and Interpretation , vol 4 – 5 , bar elan university , 1979 , p. 27 .
- 36 – netser , roth . On dreams in literature and poetry on the site : [www.ruthnetzer.com/...](http://www.ruthnetzer.com/)
- 37 - **Savyon Liebrecht** , ibid . p 9 – 10 .
- 38 – ibid , p.12.
- 39 – ibid , p. 12.
- 40 – sheked , garshon . Hebrew fiction 1880 – 1980 , vol 5 , hakeputz hameohad , Jerusalem , 1998 , p. 476.
- 41 - **Savyon Liebrecht** , ibid . p 14 .
- 42 – ibid . p. 16.
- 43 – ibid . p. 12 .
- 44 – lamdan , arela . ibid . p. 202 .
- 45 - **Savyon Liebrecht** , Apples from the Desert: Selected Stories, Feminist Press, 2000 , p. 5 .
- 46 – orleck , Samuel . ibid . p. 4 .
- 47 – natan teqewa , Pages for the Study of the Holocaust Period " , Institute for the Study of the Holocaust Period , hedeqal press , telaviv , 1981 , p. 13 – 14 .
- 48 – berger , tamar ; tavgane , shera. And the third is the Hedva Ibishtsz Institute for Holocaust Studies, Jerusalem , 2009 . p. 7.
- 48 - **Savyon Liebrecht** , Apples Ibid , p. 6.
- 49 – tagoor , ana . "The poisoned apple - the relationship between mothers and daughters and their influence on women's treatment" on the site <https://anatgur.wordpress.com/category/3/7/> 2015 ./
- 50 - **Savyon Liebrecht** , Apples Ibid , p 8.
- 51 – lea aini , superman on the site : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.yekod.co.il/%>
- 52 – cohen , aveva . The female voice in the singing of Yona Wallach , The Integrated Pedagogical Center , tel aviv , 2010 , p. 23 .
- 53 – lea aini . ibid.
- 54 – ibid.
- 55 – vaess , johedit , ibid , 1974 , p. 34 .
- 56 - lea aini , Dress Up. In site <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3305451,00.html>
- 57 – esha , aviva ; esha haooa , A Jewish femininity between development and tradition , roban mas press , Jerusalem , 2008 , p.9.

58 – herseg , hana . The Hebrew story at the beginning of the 20th century . open university , vol 5 – 7 , tel aviv , 2006 .p. 20.

59 - lea aini . ibid.

60 - <http://www.feeling.co.il/22/7/2015-חשק-מיני-אצל-הנשים/>

61 – hershepheld , jonathan , Lizard bite. Art and sexuality , Art and sexuality magazine , vol 36 , Jerusalem , 2009 , p. 32 .

62 - lea aini , The statue , metaam magazine , vol 2 , 2005 , p. 36 .

63 – ibid , p. 39 .

64 – ibid , p. 42 – 43 .

65 – shenaeder , Samuel , Existence and memory in the works of Aharon Appelfeld, Yosef Haim Brenner and other writings , carmel press , Jerusalem , 2010 , p. 17 .

66 – bernner , Rachel peldaje . The Impossible Labyrinth: Zionism and the Holocaust in Shulamit Hareven's Works , esrael magazine , vol 15 , 2009 , p. 118 .

67 – rattoq ,lele . The voice is another Hebrew women's fiction , haqebutz hmeohaad press , tel aviv , 2008 , p. 79 .

68 - lea aini , Summer Heroes , haqebutz hmeohaad press , tel aviv , 2008 , p 8 .

69 – ibid , p. 10.

Reference

1. Alaarege , Nazek. The Voice Of The Female . Dar Alahaly . Demescus , 2005 .

2. Alenav , Rebeqa , "Because It Is Very Bitter To Know" When The Intellectual Heroine - Elisheva (Bichovsky) And Leah Goldberg , Mofet Macoon , Tel Aviv , 2012 .

3. Bar , Joseph , Hamotal , The Reasons For Reading , Savonem Press , Tel Aviv , 2006.

4. Bar Elan , Meir. The Female Voice From Near And Far. From (Or To Meir) Studies In The Bible In Semitic Languages In The Literature Of The Sages And Ancient Cultures . University Of Ben Goreon Press . 2010.

5. Berger , Tamar ; Tavgame , Shera. And The Third Is The Hedva Ibishtsz Institute For Holocaust Studies, Jerusalem , 2009 .

6. Bernner , Rachel Peldaje . The Impossible Labyrinth: Zionism And The Holocaust In Shulamit Hareven's Works , Esrael Magazine , Vol 15 , 2009 .

7. Cohen , Avea . The Female Voice In The Singing Of Yona Wallach , The Integrated Pedagogical Center , Tel Aviv , 2010.

8. Elena Shamir And Others , The New Israeli Encyclopedia Of Youth , Vol 14 , The Encyclopedia Press ' 2004 .

9. Esha , Aviva ; Esha Haaooa , A Jewish Femininity Between Development And Tradition , Roban Mas Press , Jerusalem , 2008.

10. Gerbaleskey , Aora ; Esraeli , Ethan . Adult Growth And Behavior. The Association For Adult Education In Israel , Jerusalem , 1962 .

11. Hamey , Khadeja . Arab Women Narratives Between The Case And The Formation (Virtue Al-Farouk Model). Faculty Of Arts And Languages / University Of Algiers , 2006 .

12. Helphrn . Reney . Body And Without Pleasure (Women's Literature 1985 - 2005). Haqepus Hameohad , Tel Aviv . 2012.

13. Herseg , Hana . The Hebrew Story At The Beginning Of The 20th Century . Open University , Vol 5 – 7 , Tel Aviv , 2006.
14. Hershepheld , Jonathan , Lizard Bite. Art And Sexuality , Art And Sexuality Magazine , Vol 36 , Jerusalem , 2009.
15. Lamdan , Araela , The Dance Of War And The Repetition Of The Connection Between Mothers And Daughters. Maaov Umaasey Magazine , Vol 5 , 1999 .
16. Lea Aini , Summer Heroes , Hagebutz Hmeohaad Press , Tel Aviv , 2008 .
17. Lea Aini , The Statue , Metaam Magazine , Vol 2 , 2005. Lovin , Orli , What I Read , Mareea Magazine , December 2007 .
18. Mashov Cohen, Ofra. The Power Of The Female Voice In Ora Achim's Novel "Bride". Yearbook. Shantoon Magazine, Vol 20 , 2015.
19. Natan Teqewa , Pages For The Study Of The Holocaust Period " , Institute For The Study Of The Holocaust Period , Hedeqal Press , Telaviv , 1981.
20. Orleck , Samuel . The Father's Place In The Motherhood / Motherhood Of Caring Men. A Lecture In The Series "Motherhood - A View From Psychoanalysis And Elsewhere" Sponsored By The Van Leer Institute And The Sigmund Freud Center At The Hebrew University , 6 Marce , 2003.
21. Qeshet , Sholaa . Women Write In The Pioneering Society A Dialectic Of Dual Consciousness , Esraeel Magazine , Vol 18 – 19 , 2011.
22. Ragheb , Nabil . Encyclopedia Of Literary Theories. Egyptian International Publishing Company , Longman , 2003.
23. Rashed , Ali Mohamed . The Naturalism Consept And Term In Joshua Bershadesky Litrary , Thises Os M.A. , College Of Languages , University Of Baghdad , 2014 .
24. Rattoq ,Lele . The Voice Is Another Hebrew Women's Fiction , Hagebutz Hmeohaad Press , Tel Aviv , 2008 .
25. Relemnt , Nueaa . Good Mother, Bad Mother Mother Irrelevant: Parenting In The Law Between The Ideal Of Equality And The Reality Of Motherhood , Meshpatem Magazine , V39 ' 2010 . .
26. Saphorey Mohamed . The Poetics Of Modern Arab Feminine Fiction (1980 – 2007) , Thesis Of Doctors , Haifa University , 2008 .
27. **Savyon Liebrecht** , Apples From The Desert: Selected Stories, Feminist Press, 2000 .
28. **Savyon Liebrecht** , You Need An End To A Love Story , Ketter Books , 1995
29. Selden ,Raman . Contemporary Literary Theory.Tr: Jabber Asfor , Dar Qabaa , Cairo , 1998 .
30. Shaanan . Evraham . Dictionary Of Modern Hebrew And World Literature , Evnee Press , Tel Aviv , 1978 .
31. Sheked , Garshon . Hebrew Fiction 1880 – 1980 , Vol 5 , Hakeputz Hameohad , Jerusalem , 1998.
32. Shenaeder , Samuel , Existence And Memory In The Works Of Aharon Appelfeld, Yosef Haim Brenner And Other Writings , Carmel Press , Jerusalem , 2010.
33. Vaees ' Jehudit . The First Kiss Of Agnoon , Control And Interpretation , Vol 4 – 5 , Bar Elan University , 1979.

Reference of internet

rengel , meryam . The female voice or "a room of your own" (on the place of women in general and women writers in particular) on the site

<http://ofek.ort.org.il/Apps/WW/page.aspx?ws=079d6399-6890-487a-8ed7> 1 / 7 / 2015.

60 - <http://www.feeling.co.il/22/7/2015>

lea aini , Dress Up. In site <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3305451,00.html>

lea aini , superman on the site :

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://www.yekod.co.il/%>

tagoor , ana . "The poisoned apple - the relationship between mothers and daughters and their influence on women's treatment" on the site <https://anatgur.wordpress.com/category/3/> 3 / 7 / 2015 .

netser , roth . On dreams in literature and poetry on the site : www.ruthnetzer.com/...

he.wikipedia.org/ סביון ליברכט

<https://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon/00578.php> 1 / 7 / 2015.

<http://www.ynet.co.il/yaan/0,7340,L-291305-PreYaan,00.html> / 1 / 7 / 2015 .

http://www.keter-books.co.il/product_author?c0=13633 1 / 7 / 2015 .

<http://www.hamartzim.co.il/martzim.php?id=191> 1 / 7 / 2015.

he.wikipedia.org לאה איני

<https://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon/00513.php> 1/7/2015.

he. Wikipedia. פמניזם

תקציר

מטרת מחקר זה היא לדון ביצירות ספרותיות נכתבו על ידי נשים , יצירות אלו הועלו עניין שנוי במחלוקת , עניין זה הוא מעמדה של האשה הישראלית בחברה , גם כן , מחקר זה התמקד בעניינים רבים בתחום הפוליטיקה , הדת והחברה , המגלים כי האשה הישראלית הצליחה לחשוף את החוויה הכמוסה שלה הנוגעת בעניינים אלה באופן מעלה את ההתמרדות על המציאות האומללה שבה היא חיה.

מחקר זה מבקש לטעון ולהוכיח שלנשים כותבות, יש מקום משלהן בספרות הישראלית, מקום וזמן שימשו כשני מדדים עיקריים לבחינת הטקסט הספרותי הנשי בכוונה להצביע על פואטיקה נשית ייחודית, כמו כן ההתייחסות אל הסגנונות הספרותיים שנקטה היוצרת הישראלית , לכן המחקר הזה התייחס לשבעה סיפורים קצרים של שתי סופרות ישראליות הן (סביון ליברכט ולאה איני) , והחוקר מנסה בסיפורים מגוונים אלה לחשוף את הבעיות וההתקלות והחששות של הנשים בחברה הישראלית.

